TOEKOMSTVERHAAL ACHTERHOEK 2100

Op basis van ontwikkelscenario's

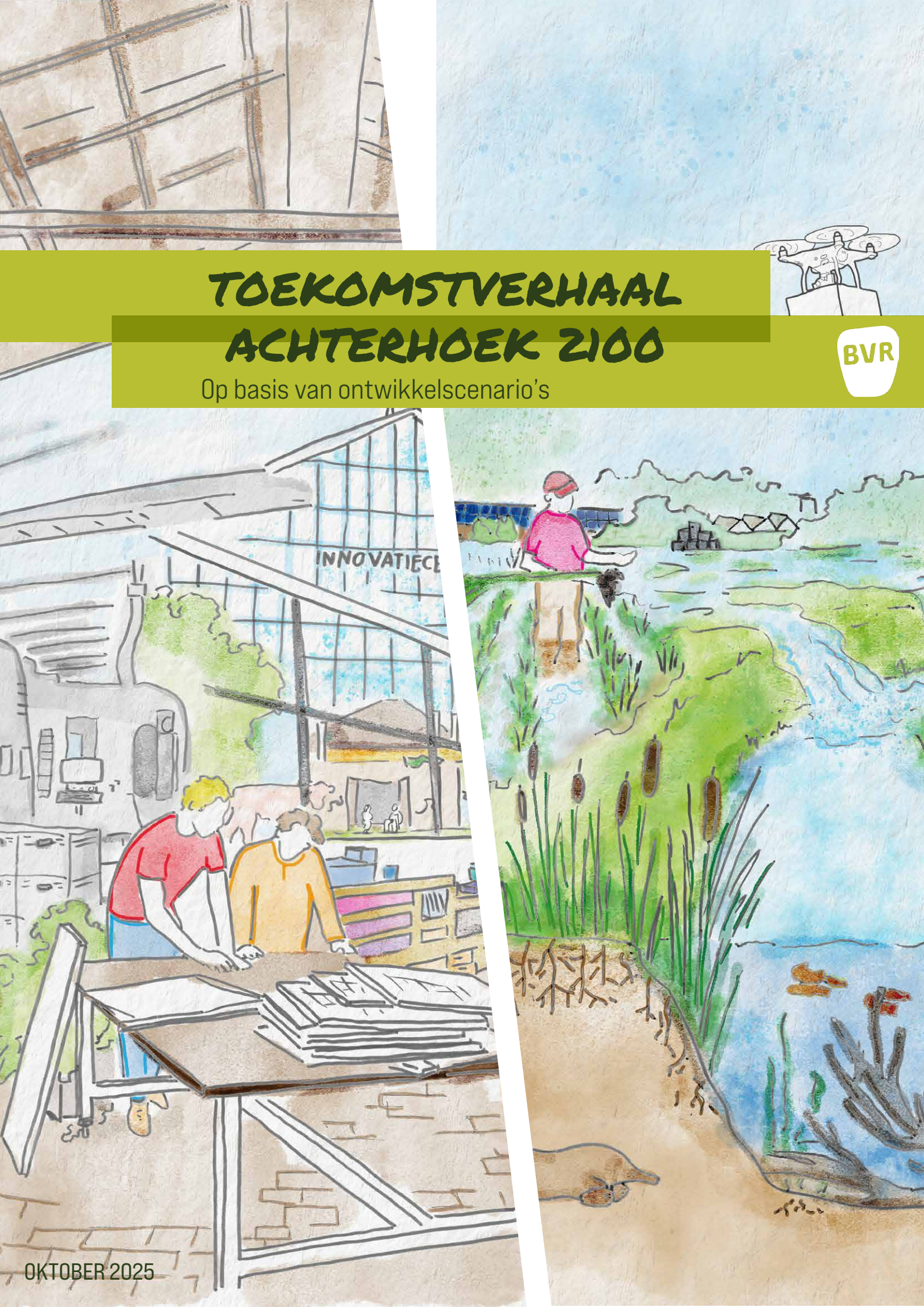

OKTOBER 2025

Colofon

Dit advies is in opdracht van de 8RKH Ambassadeurs opgesteld. Het Toekomstverhaal Achterhoek 2100 is gebaseerd op ontwerpend onderzoek uitgevoerd door BVR Adviseurs.

Tekst: BVR Adviseurs
Lay-out en beelden: BVR Adviseurs, tenzij anders vermeld.
Fotografie: Rob Koenen

Alles uit dit document mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld. We hebben ons best gedaan om rechthebbenden te vinden. Neem contact op mocht u onverhoopt een beeld aantreffen met copyright. Aan dit document kunnen geen rechten worden ontleend.

Rotterdam, september 2025

INHOUD

Doel van het toekomstverhaal 4
Leeswijzer 5
Aannames waarop het toekomstverhaal is gebaseerd 7

TOEKOMSTVERHAAL 10

DEEL 1: ACHTERHOEK RICHTING 2100 10
Klimaatverandering, digitalisering en nieuwe economie staan aan de basis van de toekomst 11
Groei van de vrijetijdseconomie 12
Wet van de stimulerende achterstand 12
Prioriteer- en combineergebieden 14
Nieuwe collectieven betekenen nieuwe vormen van gemeenschapszin 14
Een nieuw en veranderend landschap en gezonde omgeving 15
Beter verbonden met de omliggende regio's 17
Van werknemer naar flexibel in te zetten vakexpert 18
De achterhoek stijl 19

UITGANGSPUNTEN 20

TOEKOMSTSCHETS ACHTERHOEK 2100 22

DEEL 2: VAN NU NAAR 2100 24
Positionering binnen het nationale beleid 24
Concept Nota Ruimte 26
Investeren in het economisch profiel 28
Anticiperen op veranderend (agrarisch) grondgebruik 30
Versterken van de 3-0 samenwerking 32
Drijfveren die veranderingen in gang zetten 32
De Achterhoek Stijl 33
Uitzoekvragen en hartenkreten 34

BRONNENLIJST 36

BIJLAGE 1: VERSLAG DAG VAN DE ACHTERHOEK 38

Doel van het Toekomstverhaal

In opdracht van de 8RHK ambassadeurs heeft BVR adviseurs medio 2025 gewerkt aan verschillende ontwikkelscenario's voor de toekomst van de Achterhoek. Elk scenario kent een eigen thematische invalshoek. Tijdens de Dag van de Achterhoek op 21 en 22 mei zijn de scenario's gepresenteerd en besproken met raadsleden en partijen die vertegenwoordigd zijn in de Achterhoek Board. Op basis van de rode draden uit deze en navolgende gesprekken met de stuurgroep, kernteam, begeleidingsteam, trekkers thematafels en de Achterhoek Board heeft BVR bijgaand toekomstverhaal geschetst voor de Achterhoek.

Het toekomstverhaal schetst een wenkend perspectief over de Achterhoek in de volgende eeuw en de stappen die nodig zijn om vanaf nu richting die toekomst te bewegen. Het verhaal is bedoeld om het onderlinge gesprek over een gezamenlijke toekomst te activeren, om inzicht te geven welke keuzes daarvoor gemaakt moeten worden en om te prikkelen. Welke onderdelen spreken wel of niet aan, welke koers kiest de Achterhoek en hoe wil zij inspelen op de maatschappelijke veranderingen, geopolitieke onzekerheden en de grote transitieopgaven?

Het is een verhaal dat gaat over het positioneren en profileren van de Achterhoek. Het ontlokt richtinggevende uitgangspunten hoe aan de toekomst te werken en is onder andere input voor de Achterhoekvisie 2050.

Leeswijzer

De roden draden uit de ontwikkelscenario's vormen de basis voor het toekomstverhaal 2100 (deel 1). Hoe daar te komen wordt duidelijk in deel 2: Van nu op weg naar 2100. De toekomstverhaal is geschreven vanuit het perspectief van de regio Achterhoek. Het is een uitnodiging aan de 3-0 partijen om bij te dragen aan de toekomst. De vier ontwikkelscenario's, zoals gepresenteerd en besproken tijdens de Dag van de Achterhoek op 21 en 22 mei 2025, zijn in de bijlage opgenomen.

Het verhaal is integraal geschreven en laat duidelijk zien wat de samenhang is tussen de verschillende beleidsvelden. Niet alles is even diep uitgewerkt en zal nader onderzoek vragen. Voor een deel kan dit landen in lopende programma's en trajecten, voor een deel zal hiervoor aparte programmalijnen moeten worden opgezet. Dat zal afhangen van het resultaat van de gesprekken over deze rapportage.

Deel 1, het toekomstverhaal Achterhoek 2100, vertelt het verhaal van de omslag die in deze eeuw heeft plaatsgevonden door de maatschappelijke veranderingen, technische mogelijkheden, geopolitieke onzekerheden en de klimaat-, landbouw en energietransitie. De perifere ligging van de Achterhoek is verschoven naar het midden van de Euregio. Door de vraag naar duurzaam geproduceerd voedsel, circulaire grondstoffen, herwinbare energie en zoet (drink)water is het landschap flink veranderd en is de maakindustrie fors gegroeid en de economie verbreed. Samen met de trek naar de hogere en droge gronden is er een evenwichtige bevolkingssamenstelling met meer jongeren en gezinnen dan nu. Door investeringen, innovaties en maatwerk in de mobiliteit is de interne en externe bereikbaarheid fors verbeterd.

Doordat er op tijd is geanticipeerd op de klimaatverandering, met daardoor een grote diversiteit aan landschappen, is de Achterhoek leefbaar gebleven, zij het dat het landschap en grondgebruik wel is veranderd. Om de ruimte goed te benutten zijn is er een actief grondbeleid gevoerd waardoor gebieden zijn ontstaan waar één hoofdfunctie de overhand heeft (prioriteergebieden) én gebieden waar fors ingezet is op meervoudig ruimtegebruik (combineergebieden). Ondanks de druk op de ruimte is er daardoor nog steeds voldoende gevoel van rust en ruimte.

Door het instellen van de Achterhoek Stijl, zijn de kernwaarden van de Achterhoek, zowel in de gebouwde omgeving, het buitengebied als in de wijze van samenwerken nog steeds herkenbaar. Streekeigen oplossingen zijn ingezet om met de klimaatverandering om te gaan. Variërend van grote waterrijke gebieden, innovatieve irrigatiesystemen en het vasthouden van water in zowel het buitengebied als in de kernen. Op de vruchtbare bodems wordt flink en gevarieerd geteeld, waarbij kringlooplandbouw en grondstoffenproductie de plaats ingenomen hebben van het telen van veevoeder en massaproductie. Dit heeft geleid tot extra beleving van het landschap waardoor de Achterhoek steeds aantrekkelijker is geworden om er te wonen en te recreëren.

Als overgang trussen deel 1 en 2 zijn vijf uitgangspunten benoemd die de basis vormen voor het geschetste toekomstverhaal. Op de toekomstschets zijn de belangrijkste ruimtelijke uitgangspunten gevisualiseerd.

In deel 2. Van nu op weg naar 2100, wordt beschreven wat er nodig is om vanaf nu richting het toekomstbeeld te bewegen. Het gaat over het positioneren en profileren van de regio Achterhoek binnen het nationale en provinciale beleid, het investeren in het economisch profiel, het anticiperen op veranderend (agrarisch) grondgebruik, het versterken van de 3-0 samenwerking en het naleven van ontwikkelprincipes volgens de Achterhoek Stijl.

In de concept Nota Ruimte van het ministerie van VRO zie je dat de Randstad niet langer centraal staat en de regio's buiten de Randstad volwaardig meedoen. Daarbij zie je dat de ruimtelijke ordening het integratiekader is voor sectoraal beleid en voor de keuzes die voor de toekomst gemaakt moeten worden. Immers de stapelkaarten van Nederland (BVR, Tekstlandschap, Vereniging Deltametropool, Fabrications, Generation Energy, Defacto in opdracht van ministeries BZK, IenW, EZK, LNV, OCW december 2022) laten zien dat voor alle ruimtevragers naast elkaar geen plek is en dat er keuzes gemaakt moeten worden en/of dat er slim gecombineerd moet worden.

Binnen de rijksoverheid zie je steeds meer aandacht voor de zachte waarden die gaan over brede welvaart en kwaliteit leefomgeving. En, mede aangejaagd door Europese afspraken over de klimaatdoelen, verschuift de blik van het laaggelegen westen naar de hogere delen van Nederland. Deze veranderende context vraagt om een goede introspectie van de regio Achterhoek en waar ze naar toe wil bewegen als het gaat om haar toekomst. Dit alles wel met de blik naar buiten en vanuit een houding wat zij, vanuit haar eigen kracht, kan bijdragen aan de bredere maatschappelijke, economische en transitie opgaven. Er gloren kansen omdat de Achterhoek sterk is in brede welvaart, maakindustrie, kwaliteit van de leefomgeving, haar doeners en oplossingsgerichte mentaliteit en omdat er fysieke de ruimte aanwezig is.

Afgesloten wordt met uitzoekvragen en hartenkreten.

Aannames waarop het toekomstverhaal is gebaseerd

Om de lezer bij de start gelijk mee te nemen in het verhaal zijn eerst de belangrijkste aannames, waarop het toekomstverhaal is gebaseerd, op een rij gezet. Dit zijn:

1. **Door de veranderende geopolitieke verhoudingen zijn de landsgrenzen vervaagd en heeft de Achterhoek een meer centrale ligging gekregen in de Euregio en werkt intensief samen de buren.**

2. **De omslag naar circulaire economie, lokaal duurzaam geproduceerd voedsel, herwinbare energie, aanpak verdroging en extra bronnen voor zoet (drink)water betekent een verandering van grondgebruik en daarmee van het landschap.**

3. **Het zelf oplossend vermogen van de Achterhoek is ingezet om landbouw en natuur in samenhang toekomstbestendig te maken. Met andere teelten en vormen van landbouw en natuur.**

4. **De innovatieve maakindustrie groeit en door goede connecties en verbindingen met de omliggende (kennis)regio's speelt de Achterhoek actief hierop in. Er is een gezond ecosysteem van aanvullende werkgelegenheid en daarop aansluitende opleidingen, ondersteund door robotisering en AI.**

5. **Door te bouwen op de droge en hoge gronden en de groei van de economie, is de druk op het oosten van Nederland toegenomen. Daardoor heeft de dubbele vergrijzing plaatsgemaakt voor dubbele verjonging.**

6. **Om verspilling van de ruimte te voorkomen zijn er prioriteer- en combineergebieden aangewezen waardoor de diversiteit in landschappen en het contrast tussen snelle en trage gebieden is versterkt.**

7. **De veranderende tijdsbesteding van mensen in combinatie met klimaatverandering en het aantrekkelijke landschap van de Achterhoek leiden tot een verandering en groei van de vrijetijdseconomie.**

8. **Er is een Achterhoek Stijl die borgt dat veranderingen passen bij de kernkwaliteiten van de Achterhoek, zowel fysiek als in manier van doen, waarbij ruimte is voor nieuwe kwaliteiten en niet alleen geleund wordt op het verleden.**

9. **Overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties hebben zich verenigd in een nieuwe governance met een 'programmaraad' waarin ook de zachte waarden als natuur en landschap een stem krijgen en jongeren vertegenwoordigd zijn.**

10. **Investeringen worden gericht ingezet om richting de toekomst te bewegen.**

Achterhoekse kernwaarden

Genoemd door jongeren en ambtenaren

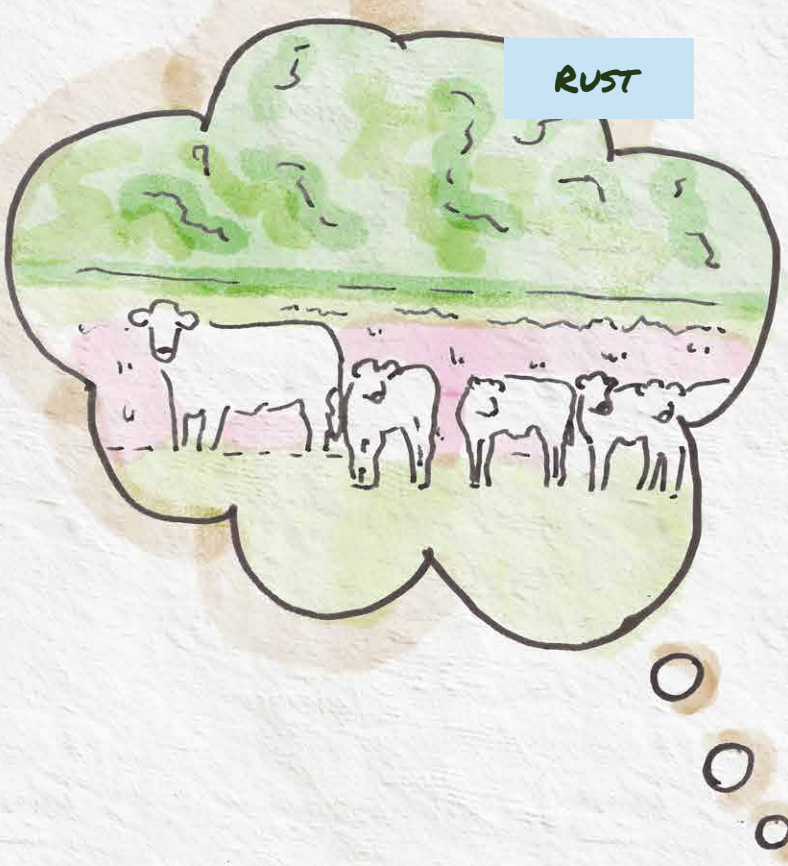

Rust

Innovatiekracht

Ruimte voor ontspanning

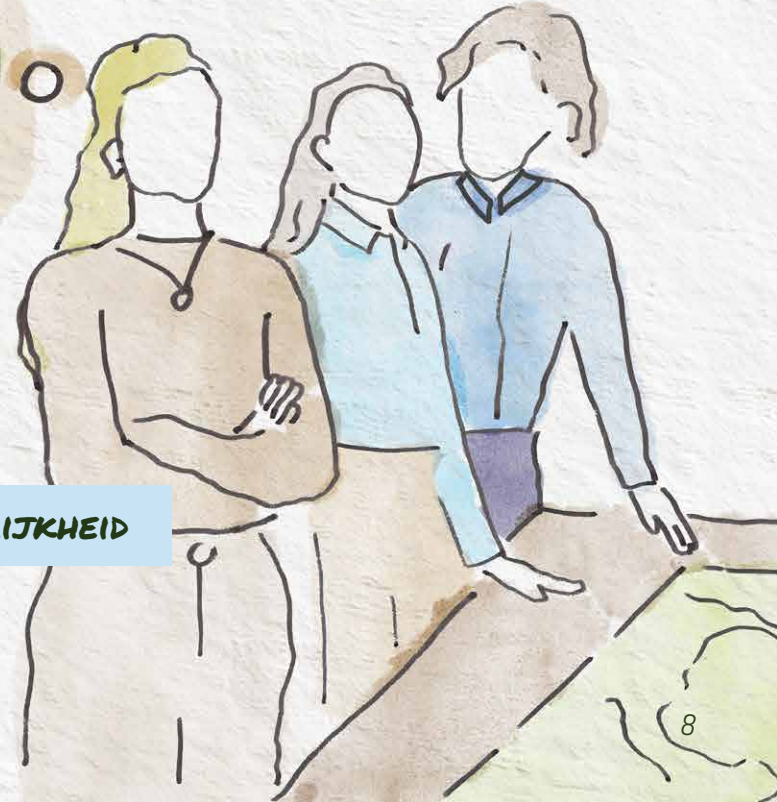

Gemoedelijkheid

Lokale industrie
Het landschap, de natuur en het water
Nuchterheid

TOEKOMSTVERHAAL
DEEL 1: ACHTERHOEK RICHTING 2100

In opdracht van de 8RHK ambassadeurs heeft BVR vier integrale ontwikkelscenario's geschetst voor de lange termijn voor de Achterhoek. De gesprekken over de scenario's hebben rode draden opgeleverd die de basis vormen voor het toekomstverhaal over de Achterhoek in 2100.

De identiteit en eigenheid van de Achterhoek staat centraal om tot gebiedseigen oplossingen te komen voor de grote transitieopgaven. Daarmee wordt voorkomen dat er generieke oplossingen worden bedacht waardoor iedereen steeds meer op elkaar gaat lijken. Juist de diversiteit tussen kernen, steden, landschappen en regio's maakt Nederland zo bijzonder. Daarbij gaat het niet alleen om de fysieke aspecten, zoals het landschap (de ondergrond) en de karakteristieke gebouwen en de infrastructuur maar ook om de mentaliteit en de cultuur.

Het verhaal is geschreven vanuit het perspectief van de regio Achterhoek en niet vanuit de belangen van de individuele gemeenten of partijen. Het moet de onderlinge discussie over de ruimtelijke ontwikkeling voeden en het is een uitnodiging om mee te denken hoe iedereen vanuit de eigen verantwoordelijkheid en positie kan bijdragen aan de gewenste toekomst. Door vanuit de toekomst terug te redeneren wordt duidelijk welke stappen er nu al genomen kunnen worden om richting de toekomst te bewegen. Let op: het verhaal vertrekt vanuit de 22e eeuw.

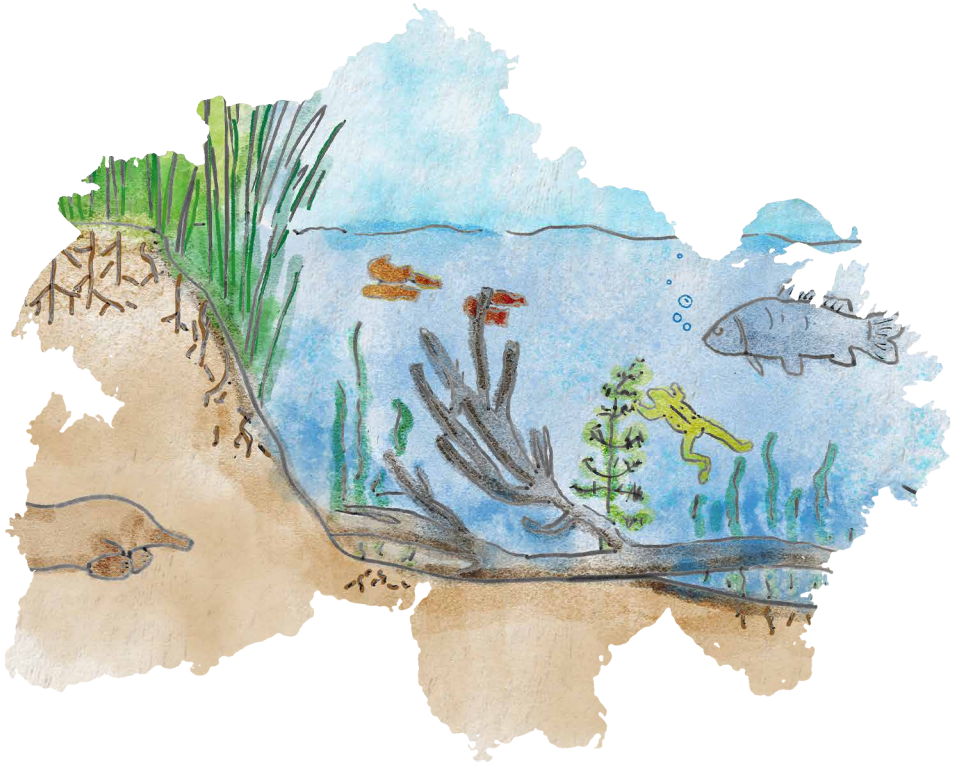

Klimaatverandering, digitalisering en nieuwe economie vormen de basis van de toekomst

Door de actieve aanpak van overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties in het midden van de vorige eeuw, is de Achterhoek een veerkrachtige en weerbare regio. Ze staat voor haar eigen waarden, past zich snel aan wanneer de context veranderd en komt met eigen oplossingen. Ondersteund door de karakteristieke Achterhoekse doenersmentaliteit, waar zorg en omzien is naar elkaar. De kernen en buurtschappen zijn onderling en met de omliggende regio's goed verbonden door de nieuwste mobiliteitssystemen, zowel digitaal als over weg en spoor, zij het dat het beeld wel anders is. Drones hebben de pakketdiensten overgenomen en buurtgebonden collectief vervoer, ooit gestart door de vitale ouderen, hebben de oude buslijnen vervangen. De elektrische auto's zijn de buurtbatterijen, ontwikkeld in de vorige eeuw door de AMT kennis- en maakregio: Achterhoek – Münster – Twente. Door de technische mogelijkheden die robotisering, 3D-printing en AI biedt wordt het onderwijs met name digitaal georganiseerd. Dit op plekken die ook dienst doen als collectief te gebruiken werkplaatsen waar (dure) machines en gereedschap met elkaar wordt gedeeld. Dubbelgebruik met culturele en maatschappelijke activiteiten is ook mogelijk. Het onderwijs is direct gekoppeld aan de werkgelegenheid waardoor veel meer jongeren in de Achterhoek zijn blijven wonen. De Achterhoek heeft indertijd de kans gegrepen om de aloude aanwezige innovatieve maakindustrie in te zetten voor nieuwe producten en machines. Gesteund door de aanwezige familiebedrijven die nog steeds een plek in de Achterhoek hebben. De economie is uitgebreid met nieuwe diensten die samen een bloeiend ecosysteem vormen voor de economie.

Waar in de vorige eeuw nog gesproken werd over de perifere ligging en het zijn van een versterkende of vitaliserende regio, is door de veranderende geopolitieke verhoudingen het beeld compleet veranderd. Landsgrenzen zijn vervaagd, er is veel meer interregionale samenwerking. Niet alleen door de veranderende internationale machtsverhoudingen, maar ook voor het aanpakken van de grote

transitieopgaven op het gebied van klimaat en energie waarvoor een grensoverschrijdende aanpak noodzakelijk bleek.

Dat heeft ook zijn weerslag gehad op de economie die in de vorige eeuw een omslag heeft gemaakt. De vraag naar lokaal duurzaam geproduceerd voedsel, circulaire grondstoffen, herwinbare energie en zoet (drink)water is enorm gegroeid. Het landschap is daardoor fors veranderd, maar wel op basis van herkenbare waarden die al eeuwenlang in de Achterhoek aanwezig zijn.

Door de klimaatverandering, de geopolitiek én de economie is ook de bevolkingssamenstelling veranderd. Vanuit het westen zijn mensen hier komen wonen op de hoge en droge gronden en de verbrede en nieuwe economie heeft nieuwe werknemers aangetrokken. Jongeren met liefde en verbondenheid met de streek zijn steeds meer blijven wonen. Er is veel ruimte voor eigenaarschap van de steeds veranderende bewoners. Met als uitgangspunt de ontwikkelprincipes van de Achterhoek Stijl mogen mensen zelf bepalen hoe ze het liefst willen wonen. Met een schuur, een klusruimte, een atelier. Wonen en maken mag weer samengaan.

Groei van de vrijetijdseconomie

De vrijetijdseconomie heeft de afgelopen decennia een flinke verandering en groei ondergaan. De focus van de economie op winstmaximalisatie is verschoven naar betekeniseconomie met de focus op groei van geluk en welzijn. Het aloude onderscheid tussen werkweek en weekend en de 8 uur durende werkdag bestaat niet meer. Het werken gaat samen met actieve vrijetijdsbesteding en tijd voor rust en ontspanning.

De groei van de vrijetijdseconomie is ook veroorzaakt door de steeds veranderende weersomstandigheden elders, namelijk te warme temperaturen en onverwachte heftige regenbuien en overstromingen. In de Achterhoek is het qua klimaat gelukkig nog wel goed vertoeven doordat er op tijd is geanticipeerd op de klimaatverandering. De diversiteit aan open water, bosgebieden en goed verbonden ecologische structuren trekt bijzondere dieren en planten aan. Samen met het bewaard gebleven coulisselandschap en de landgoederen is het aantrekkelijk voor veel recreanten en toeristen. Doordat in de Achterhoek een streng beleid is gevoerd tegen de schaalvergroting en uniformering van campings en huisjesparken, is er volop kleinschalig toerisme en recreatie aanwezig. Vaak gecombineerd met andere functies in het landelijk gebied zoals natuurzwembaden, restaurants en belevingspaden door het productielandschap met attracties waar toeristen ook zelf producten kunnen maken.

Wet van de stimulerende achterstand

De Achterhoek heeft slim gebruik gemaakt van de wet van de stimulerende achterstand. De enorme groeiambitie van de rest van Nederland is aan haar voorbijgegaan waardoor de regio nog fysiek de ruimte heeft voor de nieuwe maakindustrie, duurzame landbouw, de toeristisch recreatieve sector en de dienstensector. De werknemers wonen in de woningen die in de vorige eeuw nog volop gebouwd werden voor de vergrijzende samenleving en de terugkerende ouderen. De keuze om toen levensloopbestendig en aanpasbaar te bouwen in hofjes en met woongemeenschappen loont. En er is blijvend geëxperimenteerd, passend bij de innovatieve maakindustrie die in de genen van de Achterhoek zit. Gevestigde bedrijven en nieuwkomers helpen elkaar; ervaren mensen delen hun kennis met de jonge makers en visa versa. Samen werken zij aan nieuwe productietechnieken op testlocaties waarna opgeschaald wordt in préproductiehallen. Er is ruimte voor nieuwe opkomende industrieën en werkvelden. In plaats van mee te gaan in de periode van massaproductie, standaardisatie en generieke oplossingen, is vastgehouden aan gebied specifieke oplossingen door lokale makers. Dit sluit naadloos aan op de waardering die vakmensen hebben gekregen in het midden van de vorige eeuw. Daarbij gaat het om samen de schouders er onder te zetten en problemen op te lossen. Door deze manier van handelen past de Achterhoek zich moeiteloos aan bij veranderingen. Enige mate van schaalvergroting heeft daardoor wel plaatsgevonden. De collectieve werkplaatsen en grote productiehallen zijn met liefde gebouwd en zijn het culturele erfgoed van de toekomst.

De Achterhoek is niet gezwicht voor de druk in de vorige eeuw om grootschalig en massaal woningen te bouwen op de hogere gronden. Ze is de afgelopen decennia wel gegroeid in inwoneraantal, maar op haar eigen manier waar gebouwen en landschap in harmonie samengaan. Het is overzichtelijk in maat en schaal gebleven, niet te groot maar menselijk en begrijpelijk. Kernen en buurtschappen delen voorzieningen en zorgen voor elkaar en over het gebied verspreid staan verschillende, voor iedereen te gebruiken, werkgebouwen. Deze worden onderhouden en beheerd door gemeenschappen.

INNOVATIECENTRUM

Prioriteer- en combineergebieden

Om te kunnen voldoen aan de vele ruimtevragers door de transitieopgaven en de druk op het wonen en werken zijn in het verleden prioriteergebieden aangewezen. Dit zijn gebieden waar één hoofdfunctie de overhand heeft. Wat en waar is mede ingegeven door kennis over de bodem en diens draagkracht. Bijvoorbeeld de industriegebieden voor circulaire economie nabij spoor, wegen en water, de grote opvanglocaties om water vast te houden in de lagere delen, de winningsgebieden voor energie bij natuurlijke bronnen en de grootschalige landbouwgebieden voor voedsel en diverse grondstoffen op vruchtbare bodems. Om dit mogelijk te maken zijn er in het verleden juiste keuzes gemaakt. Zo heeft de traditionele landbouw en veeteelt plaatsgemaakt voor kringlooplandbouw en biologische landbouw en veeteelt. Gewassen die veel water of energie gebruiken zijn vervangen door soorten die beter passen bij het huidige klimaat. Tegelijk met de prioriteergebieden zijn ook combineergebieden aangewezen. Dat zijn gebieden waar functies heel goed samengaan en meervoudig ruimtegebruik wordt toegepast. Bijvoorbeeld gebouwen zie zowel dienst doen als werkgebouw, voor digitaal onderwijs, cultuur en verenigingsleven. Of waar natuur en grondstoffenproductie elkaar versterkt, door mammoetgras te telen bij natuurgebieden, zuiverend landschap te benutten voor schoon water, waterberging voor nieuwe teelten, energieopwekking door elektrisch vervoer. Doordat functies zoveel mogelijk zijn gecombineerd is er nog steeds voldoende gevoel van ruimte in de Achterhoek. Door de ruimtelijke zonering ontstaat er een mooi contrast tussen snelle en trage gebieden wat bijdraagt aan de kwaliteit van leven. Niet voor niets is in de vorige eeuw al bepaald dat de Brede Welvaart in de regio Achterhoek hoger scoort dan in de drukkere delen van Nederland.

Nieuwe collectieven betekenen nieuwe vormen van gemeenschapszin

Het maken van prioriteer- en combineergebieden is niet vanzelf gegaan. individuele grondposities van overheden, marktpartijen, boeren en industriëlen zijn ingebracht in een grondbank. Onderlinge afspraken zijn gemaakt over onderhoud, beheer, ontwikkeling, verdeling van opbrengsten en uitgaven. Ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden hebben zich verenigd in nieuwe governance structuren, de collectieven, en samen zorgen zij voor woon- en werkgemeenschappen waar verschillende doelgroepen en leeftijden een toekomst hebben. Deze nieuwe collectieven hebben geleerd van de Herenboeren uit de vorige eeuw. Waar vroeger vooral de buren elkaar hielpen, is het naoberschap opgeschaald naar buurten en kernen. Gastvrijheid staat hoog in het vaandel, ook al zijn de nieuwe inwoners anders dan zijzelf. Om onderdeel te worden van de gemeenschap gelden wel afspraken. Je helpt elkaar en, afhankelijk van je maatschappelijke bijdrage, kun je bijvoorbeeld voorrang en korting krijgen. Zelf het initiatief nemen en zorgen voor de kwaliteit van de omgeving hoort daarbij. Om dit mogelijk te maken zijn er stimulerende maatregelen beschikbaar gesteld waar initiatiefnemers gebruik van kunnen maken.

Een nieuw en veranderend landschap en gezonde omgeving

Met het verstrijken van de jaren is het klimaat grilliger geworden. Het regent minder vaak, maar als het komt is de neerslag hevig. Daarnaast blijft het langere perioden droog. Het vasthouden van water heeft veel gevolgen gehad voor het landelijk gebied. Maar ook in de kernen zie je innovatieve oplossingen voor het vasthouden van water op de gebouwen en in de bodem. Passend bij de mentaliteit zijn streekeigen oplossingen bedacht om met de klimaatverandering om te gaan. Variërend van grote waterrijke gebieden die ook een thuis bieden aan natuur met nieuwe soorten planten en dieren tot aan innovatieve irrigatiesystemen die zorgen dat het water precies daar gaat waar het de bodem vruchtbaar houdt. Op deze vruchtbare bodems wordt flink en gevarieerd geteeld, waarbij kringlooplandbouw en grondstoffenproductie de plaats ingenomen hebben van het telen van veevoeder en massaproductie. De afgelopen decennia is hierdoor het landschap flink veranderd, met een rijke variatie aan nieuwe coulisselandschappen. De strakgetrokken beken hebben hun oorspronkelijke meanders teruggekregen. Het beekwater danst en kolkt door het landschap. Met dieptes en ondieptes. Harde en zachte stroming. Sedimentatie en erosie. Het is een dynamisch systeem dat in staat is om extreme neerslag met gemak tot zich te nemen. Waar nodig dijen de beken uit en bevloeien gebieden met vruchtbaar sediment.

De beken zijn bronnen voor drinkwater. Het water kan rechtstreeks naar de kraan. In droge tijden zijn de bewoners juist zuinig op het heldere water. Dat wat valt, houden ze vast. En met vervuiling wordt snel afgerekend. Een rijkere begroeiing van de waterkant met water zuiverende planten helpt daaraan mee. Bewust omgaan met water en natuur en het zorgdragen voor een gezond landschap komt voort uit een actief programma dat destijds door de Achterhoek Raad in gang is gezet. Een intensieve publiekscampagne heeft ervoor gezorgd dat mensen bewust om zijn gegaan met regenwater en drinkwater. Zo wordt water bijvoorbeeld hergebruikt voor bijvoorbeeld in de tuin. Het lozen van afval door de industrie, de landbouw maar ook door bewoners is strafbaar gesteld. Door de aandacht veel meer te richten op preventie is het medicijngebruik drastisch verminderd wat het drinkwaterlandschap ten goede is gekomen. Dit alles heeft geleid tot extra beleving van het landschap waardoor de Achterhoek steeds aantrekkelijker is geworden om er te wonen en te recreëren.

Drinkwater

Beter verbonden met de omliggende regio's

Toen de grens met Duitsland nog een harde lijn was, lag de Achterhoek redelijk geïsoleerd en uit het zicht van de Haagse beleidsmakers. Dat heeft het voordeel gehad dat de gemeenschapszin en zelfredzaamheid goed is ontwikkeld. Door stringent beleid in de vorige eeuw heeft de Achterhoek een aantal authentieke waarden vast kunnen houden. Zoals de relatieve rust en de zandpadenstructuur die symbool staat voor een informele uitstraling. Omdat de kernen dreigden te vergrijzen en jongeren wegtrokken is er wel flink geïnvesteerd in de bereikbaarheid. Het spoorwegennet is in Europese handen gekomen en heeft voor een forse kwaliteitsslag van het openbaar vervoer gezorgd. De Achterhoek heeft daar profijt van gehad doordat de verbindingen naar de rest van Nederland en Duitsland zijn verbeterd met snelle lijnen in combinatie met een geavanceerd regionaal ov-systeem dat de verschillende kernen met elkaar verbindt. Door dit nieuwe netwerk profiteert de Achterhoek van twee werelden: de trage wereld, met ruimte voor onthaasting, recreatie, lokale initiatieven die in de luwte gedijen en de snelle wereld waarin de Achterhoek is aangesloten op het Europese netwerk. De aangesloten kernen zijn daardoor gegroeid, hebben meer voorzieningen gekregen en hebben veel nieuwe en jonge mensen aangetrokken.

Van werknemer naar flexibel in te zetten vakexpert

De kennisregio's Münster-Twente, Apeldoorn-Zutphen, Arnhem-Nijmegen en zelfs het Ruhrgebied werken samen met de innovatieve bedrijven in de Achterhoek. Werken doe je overigens niet meer alleen voor één bedrijf zoals in de vorige eeuw. Het woord werknemer bestaat ook niet meer. Het zijn zelfstandige vakmensen die samen een gemeenschap vormen en werkzaam zijn voor verschillende bedrijven. De vak gemeenschap zorgt voor de onderlinge kennisuitwisseling en een leven lang leren. Er is op die manier een flexibel systeem ontstaan waarin bedrijven mensen flexibel kunnen inhuren en waar de vakmensen zich kunnen blijven ontwikkelen. Bedrijven delen niet alleen werkplaatsen, machines en productiehallen maar ook vakmensen.

Dit systeem is ooit bedacht door de grote spelers uit de vorige eeuw als Friesland Campina en Aviko, samen met lokale innovatieve bedrijven. Zij hebben de handen ineen geslagen en zich hiervoor hard gemaakt en er voor gezorgd dat de Achterhoek aantrekkelijk is geworden voor nieuwe pioniers.

Door de inzet op de circulaire economie en transitie van de landbouw zijn er specialistische bedrijven gekomen die gebruik hebben gemaakt van de ruimte en de mogelijkheden om zich te kunnen ontwikkelen. Inmiddels zijn deze pioniers uitgegroeid tot volwassen bedrijven die zich blijven vernieuwen.

De Achterhoek Stijl

De veranderingen in de economie en het klimaat hebben het aanzien van de Achterhoek veranderd. Dit is echter bewust en met beleid gebeurd. In de vorige eeuw is er een Achterhoek Stijl gedefinieerd op basis van de aloude waarden die het gebied kent en de wensen en eisen van de nieuwe tijd. Niet bedoelt als afvinklijst maar als gespreksleidraad om samen te komen tot een weloverwogen keuze wat wel of niet past in de Achterhoek. De Achterhoek Stijl is onder andere gebaseerd op de Verklaring van Davos uit 2018, waarin gepleit wordt voor een hoogwaardige 'Baukultur' in Europa. De gebouwde omgeving wordt gezien als een cultureel erfgoed en een plek voor sociale cohesie. Het is een oproep tot een integrale, kwaliteitsgerichte benadering van de gebouwde omgeving, waarbij niet alleen naar functionaliteit en economie wordt gekeken, maar ook naar factoren als schoonheid, context, en het gevoel van een plek. De Achterhoek gaat verder dan de Verklaring van Davos. De inrichting van het landschap en de interactie tussen gebouwen, buitenruimte en landschap, het aanwezige water- en bodemsysteem, maar ook de programmatische invulling wordt nadrukkelijk meegenomen. De Achterhoek Stijl gaat verder dan de fysieke beleving. Ook de manier van samenwerken en zorg voor elkaar maakt er onderdeel vanuit. Het aloude naoberschap is op een eigentijdse manier vertaald in de Achterhoek Stijl.

De Achterhoek Stijl staat nog steeds aan de basis hoe met het landelijk gebied en de kernen wordt omgegaan. Voor een deel zijn de principes al helemaal onderdeel van de wijze van bouwen en ontwikkelen en worden ze ook in andere regio's toegepast. Bijvoorbeeld het flexibel en aanpasbaar bouwen, verankerd op de plek met streekeigen en/of duurzame materialen. En op een manier waarbij gebruikers direct bij de ontwikkeling worden betrokken. Desondanks blijven er principes die nog steeds veel aandacht vragen. Dit zijn:

1. **Actieve inzet op wederzijds profijt**
   Een initiatief moet een bijdrage leveren aan de omgeving of de samenleving. Dat kan door een afdracht te doen aan een collectief fonds waarmee cultuur en het verengingsleven wordt gestimuleerd. Ook hebben partijen meer kans wanneer zij werken met lokale grondstoffen, producten en bedrijven en leerwerkplaatsen en opleidingen bieden aan jongeren. Deel van de opdracht kan bijvoorbeeld besteed worden aan een lokaal bedrijf of adviesbureau. Aantoonbaar bijdragen aan de biodiversiteit van het landschap, of een deel van het eigenaarschap overdragen aan de buurt zijn voorbeelden van wederzijds profijt.

2. **Voorrang geven aan collectieven**
   Initiatieven van buurtbouwgroepen en maatschappelijk opdrachtgeverschap worden gestimuleerd. Vooral wanneer dat samen gaat met andere manieren van financiering waardoor er betaalbare woon- en werkgebieden en landschappen worden aangelegd. Gemeenten ondersteunen collectieven door goedkoper grond te garanderen en ondersteuning en kennis te bieden in planprocessen.

3. **Zelfvoorzienend autonoom**
   Initiatieven die niet afwentelen op de omgeving maar zelf zorgdragen voor bijvoorbeeld het watersysteem, energiewinning, eigen filter/ zuivering, maar ook geen vervuiling veroorzaken krijgen voorrang.

4. **Ruimte laten voor verassing**
   De toekomst is niet te voorspellen. Daarom is het van belang om altijd ruimte te maken voor nieuwe inzichten en ideeën. Dit kan ook fysiek door overmaat te organiseren, plekken tijdelijk te bestemmen of bewust ruimtes ongepland te laten zodat er altijd ruimte is voor nieuwe ideeën of functies.

Uitgangspunten

Het toekomstverhaal biedt een perspectief voor de regio Achterhoek. Om richting deze toekomst te bewegen gaat niet vanzelf en is er actie nodig. De volgende uitgangspunten vormen een basis van handelen en geven richting aan het vervolgproces in de Achterhoek:

1. Centrale positionering in de Euregio

Door de regio Achterhoek te positioneren en te profileren als onderdeel van de Euregio, wordt de perifere ligging in Nederland verlaten. Dat vraagt wel om goede verbindingen van en naar de omliggende regio's, zowel over weg, spoor als digitaal. Digitalisering (AI en robotisering) helpt daarbij. Het vraagt om samenwerking met alle omliggende gebieden en het vervagen van de landsgrenzen . De onzekere geopolitieke situatie vraagt om een focus op Europa, om zelfredzaamheid en om samenwerking. Door als regio Achterhoek hier proactief op in te spelen kan dit een impuls geven aan de lokale economie.

2. Actief inzetten op verbreden economie en dubbele verjonging

Door de opeenstapeling van verschillende factoren liggen er kansen voor de groei en verbreding van de economie. Een andere benadering van werken en van de moderne maakindustrie is nodig om aantrekkelijk te zijn en blijven voor jongeren. Om te stimuleren dat jongeren in de regio Achterhoek blijven of er zich gaan vestigen is werkgelegenheid, onderwijs, betaalbare huisvesting, vertier en een goede bereikbaarheid essentieel. Inzetten op betere bereikbaarheid en betaalbare woningen is belangrijk maar ook werkplekken waar jongeren elkaar ontmoeten en ruimte is voor ontwikkeling.

Dat betekent voor het fysieke domein dat er ruimte moet zijn voor de circulaire economie als impuls voor de moderne maakindustrie, met ruimte voor opslag, preproductiehallen, testlocaties als onderdeel van een elkaar versterkend ecosysteem.

Dat vraagt om een vestigingsklimaat die aantrekkelijk is voor bedrijven en werknemers. Dat gaat om fysieke zaken zoals de leefomgeving (wonen, voorzieningen, energie, water, bereikbaarheid, landschap) als ook om ondersteunende zaken (stimuleringsgelden, kennis en opleidingen, dienstensector) en om continuïteit in beleid en middelen. Het versterken van het huidige contrast binnen de Achterhoek van trage gebieden: gemoedelijkheid, rust, ruimte en natuur én snelle gebieden: voorzieningen, vertier, verbonden met de wereld maakt de Achterhoek aantrekkelijk.

3. Acceptatie dat landschap gaat veranderen

Door de schaarste aan schoon zoet water, herwinbare energiebronnen en de verdroging van de bodem zijn er maatregelen nodig om het tij te keren. Dat kan op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door bodem- en watervervuiling tegen te gaan, door vervuilers te weren en het aanleggend van een zuiverend landschap, door zuinig om te gaan met water, door gewassen te telen die minder water nodig hebben. Door gebieden geschikt te maken voor herwinbare energie, door energievragers en energiegevers nabij elkaar te positioneren, door ruimte te maken voor het vasthouden van water in de bodem. Dit betekent dat partijen zich bewust moeten zijn dat het landschap drastisch gaat veranderen. Uitspraken als: met behoud van, passend bij zijn loze kreten en niet realistisch.

4. Trek de 3-0 samenwerking in het ruimtelijk domein

Samen verkennen welke gebieden zich voor welke functies lenen. De kwaliteit van de bodem is daarvoor leidend. Bepaal samen welke gebieden één hoofdfunctie krijgen toegewezen en in welke gebieden vol ingezet wordt op functiecombinaties. Dat heeft consequenties voor eigendomssituaties, onderhoud, beheer en gebruik en het verdelen van zoet en zuur. Dat lukt alleen wanneer het collectief belang boven het individueel belang gesteld wordt. De aansturing gebeurt via deze 'tussenlaag', combinatie van zachte en harde sturing. Dus niet top down en directief en niet bottom up en duizend bloemen bloeien maar gebiedsgericht samen met gebiedspartijen en stakeholders. Bij de 3-0 samenwerking hoort een gezamenlijke feitenbasis, kennis delen en een goede overlegstructuur waarin jongeren en zachte waarden als natuur ook een stem hebben.

Een financiële strategie door bijvoorbeeld investeringen te bundelen, een afspraken over het rechtvaardig verdelen van gronden vanuit bijvoorbeeld een gezamenlijke grondbank zijn daarvoor belangrijk.

5. De Achterhoek Stijl voor het borgen van kernwaarden

De Achterhoek Stijl gaat over de gebouwde omgeving, het landschap en buitengebied en over de cultuur (hoe doen we dat hier). Wanneer het over de kernwaarden van de regio Achterhoek gaat komen vaak dezelfde onderwerpen naar voren. De gemoedelijkheid en dat iedereen in de dorpen elkaar kent en zaken van onderop met elkaar aanpakken. De rijke natuur en het landschap waarbij vaak het coulisselandschap, de Oude IJssel, de beken en de landgoederen/buitenplaatsen worden genoemd. Ook de oude industriële complexen en het naoberschap dat zich uit in de zorg voor elkaar en het zelf oplossend vermogen. Naar de toekomst toe zijn er zorgen dat deze waarden verdwijnen, mede door de te verwachten instroom van nieuwe mensen. Daarom is het van belang om een Achterhoek Stijl met elkaar te formuleren waarin deze waarden worden geborgd.

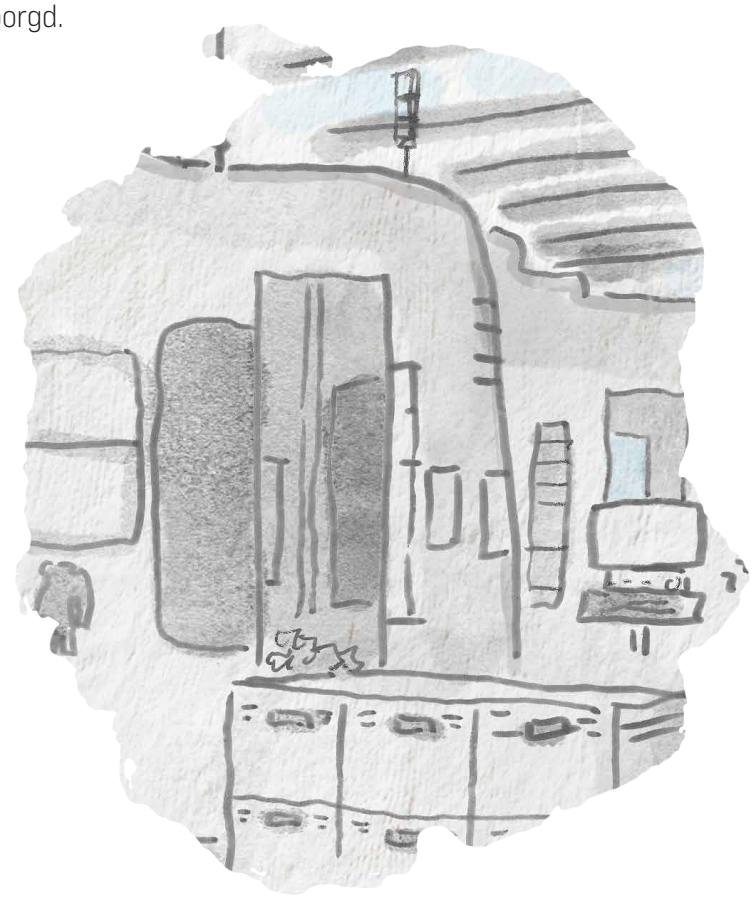

TOEKOMSTSCHETS ACHTERHOEK 2100

Netwerk van kernen en buurtschappen

Topkwaliteit rust en ruimte

Natuurinclusieve betekeninseconomie

Drinkwater landschap

Voorbeeld: Combineergebied

Verbonden met de grote agglomeraties

Snelle verbindingen

Robuust ecologisch netwerk

Natuurinclusieve landbouw

Uniek collectief vervoersysteem

PRINCIPES

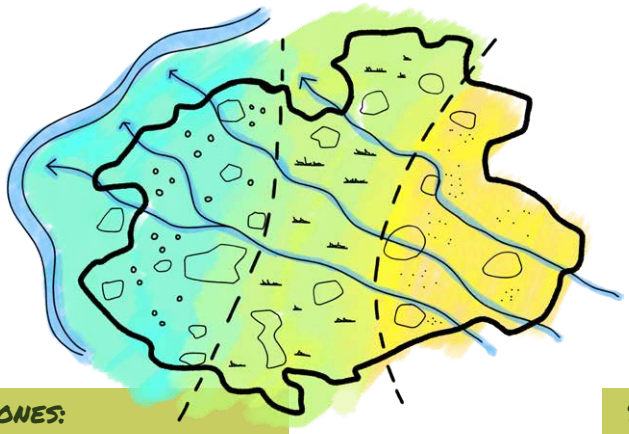

Drie zones: van hoog naar laag

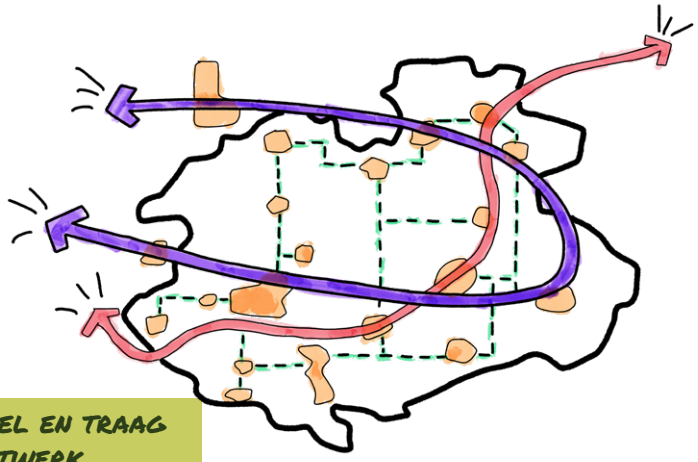

Snel en traag netwerk

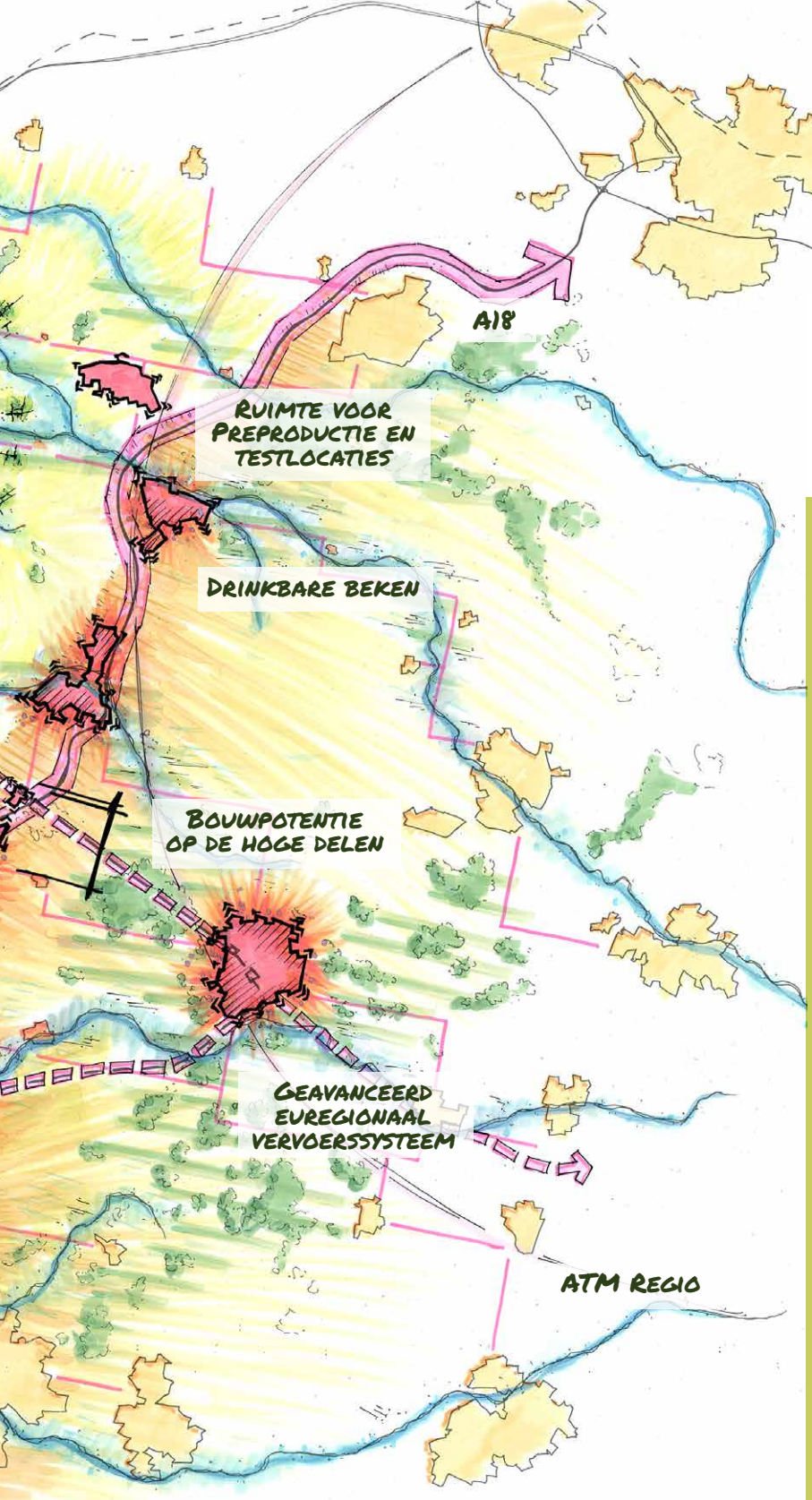

Ruimtelijke uitgangspunten

- Benutten van de ondergrond met de overgang van nat naar droog
- Aanwijzen van prioriteer- en combineergebieden
- In het buitengebied ruimte voor circulaire grondstoffen, voedselproductie, herwinbare energie, drinkwaterlandschap
- Intern mobiliteitsnetwerk (verschillende vervoerssystemen) met snelle verbindingen naar alle kanten
- Vergroten van het contrast tussen snelle en trage gebieden
- Kwalitatieve groei toerisme en recreatie, ruim opgezet, landelijk en verspreid
- Extra ruimte voor preproductiehallen, opslag, testlocaties
- Achterhoek Stijl met principes voor gebouwde omgeving, buitenruimte en landelijk gebied

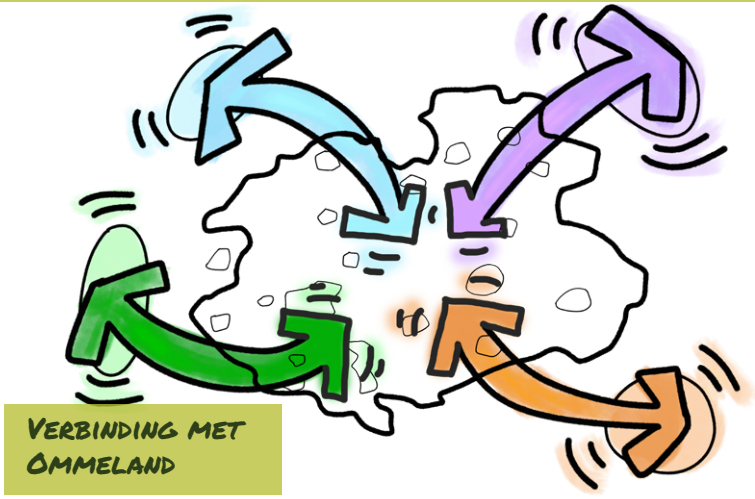

DEEL 2:
VAN NU NAAR 2100

Wat betekent het toekomstverhaal voor hoe we in deze eeuw omgaan met onze ruimtelijke ordening? Er wordt in het toekomstverhaal uitgegaan van veranderingen die nu al ingezet kunnen worden.

De meest in het oog springende zijn:

- Positionering binnen het nationale beleid
- Investeren in het economisch profiel
- Anticiperen op veranderend (agrarisch) grondgebruik
- Versterken van de 3-O samenwerking
- Ontwikkelprincipes volgens de Achterhoek Stijl

Deze notitie sluit af met uitzoekvragen en hartenkreten.

Positionering binnen het nationale beleid

De regio Achterhoek kent een verspreide verstedelijking en is daarmee onvergelijkbaar met andere regio's. Het is een netwerk van kernen en buurtschappen, verweven met het landelijk gebied. Er is een culturele en natuurlijke verbondenheid met grotere agglomeraties en kernen die deels ook buiten de Achterhoek liggen. Het harde onderscheid tussen stad/dorp en land is binnen de Achterhoek niet zo sterk als elders in Nederland. Wat in aantal woningen weinig is voor de Randstad, is veel voor de Achterhoek. In een meer landelijke regio moet groei daarom niet afgemeten worden aan aantallen. Uiteindelijk gaat het om de betekenis van de bijdrage voor de leefomgeving van Nederland. Wanneer beleidsontwikkeling beredeneerd blijft worden vanuit grootstedelijke verstedelijkingsmodellen en groei, blijft de Achterhoek achter de feiten aanlopen en treedt er een zichzelf versterkend effect op. De Achterhoek zal letterlijk 'achter' blijven lopen, mede ingegeven door de huidige trend van de dubbele vergrijzing. De Achterhoek staat voor de keuze om mee te gaan met de bestaande mechanismen of daarmee te breken door in te zetten op een eigen koers en strategie.

OUDEREN

2030

Maakindustrie Achterhoek is booming

De Achterhoekse maakindustrie in een renaissance beland. Hier worden de nieuwste producten en diensten geleverd...

Toekenning subsidie Collectief Vervoer

Op initiatief van het Collectief Mobiele Ouderen heeft de Rijksoverheid een subsidie toegekend ...

Samenwerking 3 "O" voorbeeld voor Nederland

"We hebben hier altijd al samengewerkt. 3-O is daar een voorbeeld van."

JONGEREN

ECONOMIE

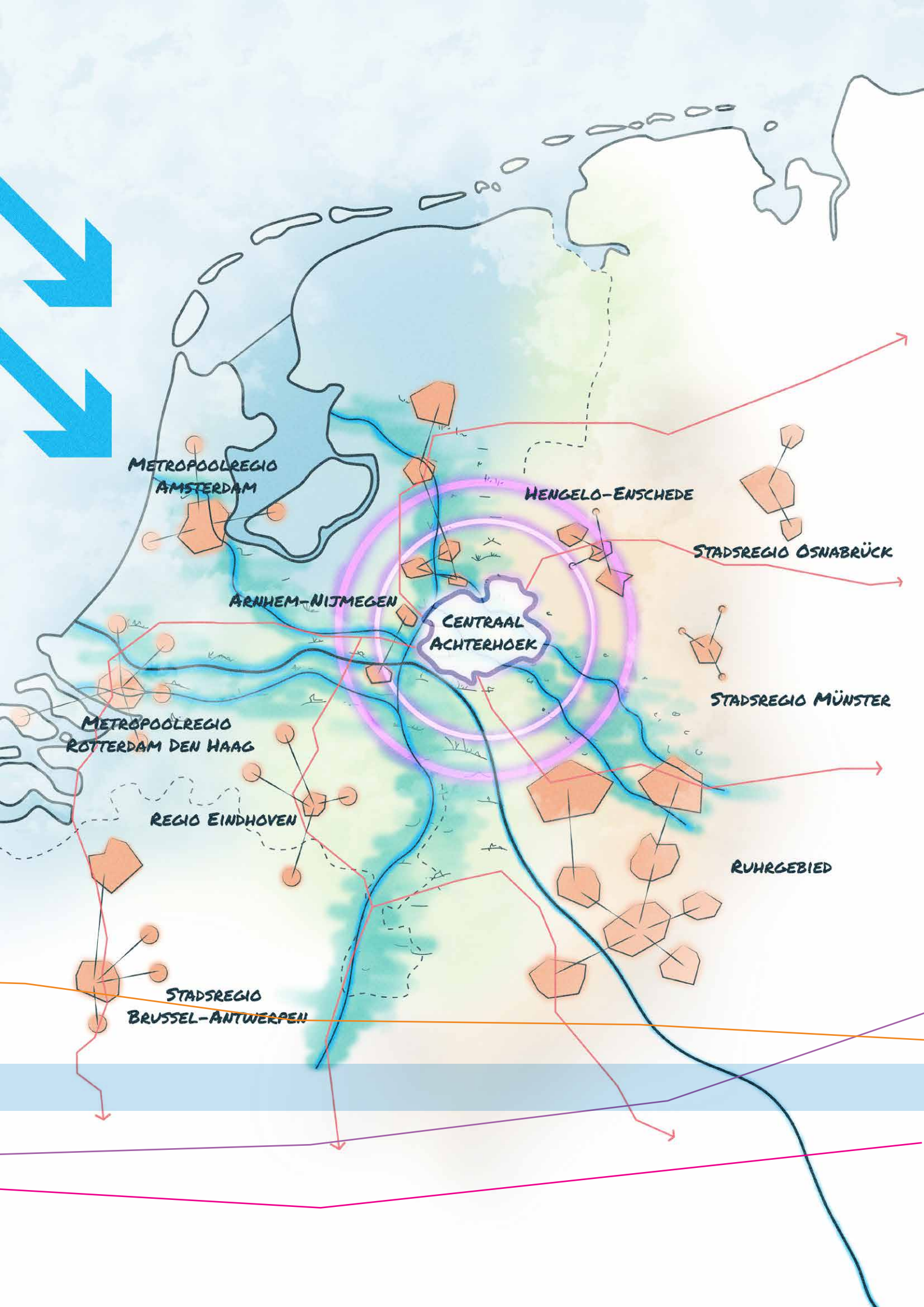
Metropoolregio Amsterdam
Hengelo-Enschede
Stadsregio Osnabrück
Arnhem-Nijmegen
Centraal Achterhoek
Stadsregio Münster
Metropoolregio Rotterdam Den Haag
Regio Eindhoven
Ruhrgebied
Stadsregio Brussel-Antwerpen

Concept Nota Ruimte

In de concept Nota Ruimte is de Achterhoek gepositioneerd als versterkende regio met Winterswijk en Doetinchem als stimulerende kernen. Vooral Doetinchem krijgt een extra accent voor de bijdrage aan de verstedelijkingsopgave. Binnen de gemeente Doetinchem is de schaalspong al ingezet door hoogstedelijker te gaan bouwen.

De concept Nota Ruimte kijkt vooral vanuit het verstedelijkingsperspectief en waar in Nederland nog volop gebouwd kan worden. De focus op alleen woningbouw is wel gerelativeerd door ook het werken te agenderen. En waar gebouwd kan worden is niet alleen meer afhankelijk van de economische kerngebieden maar ook van de ondergrond. Door het ingezette beleid van 'elke regio telt' en de financiële impulsen van de 'regiodeals' staan de regio's buiten de Randstad, veel meer dan daarvoor, stevig op het netvlies van de rijksoverheid.

Een landelijk gebied als de regio Achterhoek scoort laag als het gaat om de bijdrage aan de verstedelijkingsopgave gezien de vele kernen met lage dichtheden. Vanuit het landelijk perspectief is het te begrijpen waarom de regio Achterhoek gepositioneerd wordt als een versterkende regio. In de versterkende gebieden gaat het volgens de conceptnota om het versterken van de bestaande structuren, het opvangen van de autonome bevolkingsontwikkeling en het behoud en versterken van prettige en gezonde leefomgeving. Dit door het bouwen van voldoende geschikte en betaalbare woningen, het toevoegen passende hoeveelheid werklocaties, passende centrumvoorzieningen en één regionale kernstad, die ook buiten de regio kan liggen.

Wat opvalt is dat er weinig in staat over de transitieopgaven van het landelijk gebied en van de mobiliteit. Twee onderwerpen die met name voor de regio Achterhoek van grote betekenis zijn.

Uit de gesprekken over de ontwikkelscenario's (onder andere tijdens de Dag van de Achterhoek) komt veel meer lef en ambitie naar voren dan in de conceptnota tot uitdrukking komt. Zo ziet de regio voor zichzelf een actieve rol in de klimaatopgave met een grote verandering van het huidige grondgebruik. Een grotere rol in de verstedelijkingsopgave door meer mogelijkheden te bieden voor het bouwen op de hogere delen. Ziet zij voor zichzelf een groei in de innovatieve maakindustrie, inspelend op de circulaire economie en grondstoffenproductie. En ziet zij een groei in de vrijetijdseconomie, inspelend op de trend om meer in eigen land te recreëren en de verandering in de tijdsbesteding van mensen.

Twenteroute wordt Achterhoekroute!

De Achterhoek viert de afronding van de werkzaamheden aan de snelle verbinding naar Twente "De weg verbindt ons met de wereld!"

2040

Drones ontlasten wegen in de Achterhoek

Drones zijn volgens het CBS verantwoordelijk voor tot wel 80% van de pakketbezorging in de regio.

Power to the buurt

Electrische auto's zijn in Zelhem een essentieel onderdeel van het energiesysteem geworden.

Bron: Voorontwerp Nota Ruimte (VRO)

Wanneer de positionering als versterkende regio binnen de Nota Ruimte voor de Achterhoek betekent dat er investeringsmogelijkheden komen die de kracht van de Achterhoek sterker maakt, dan is dat zeker van waarde. Vooral op de onderwerpen: versterken van mobiliteit, maakindustrie, landbouw, vrijetijdseconomie en governance. Dat vraagt wel om een activerende inzet van de rijksoverheid dan de begrippen als 'bestaande, autonome, voldoende, passende' doen voorkomen.

Wat verder opvalt aan de Nota Ruimte is dat Nederland ophoudt bij de grens. Voor de grensregio's is wordt daarmee de kans die de interregionale samenwerking kan opleveren gemist. Vooral in een tijd dat de geopolitieke situatie spannend is en Europa meer op zichzelf aangewezen is, kunnen grensregio's belangrijker worden voor het nationale beleid. Of dit echt een kans is moet nader onderzocht worden.

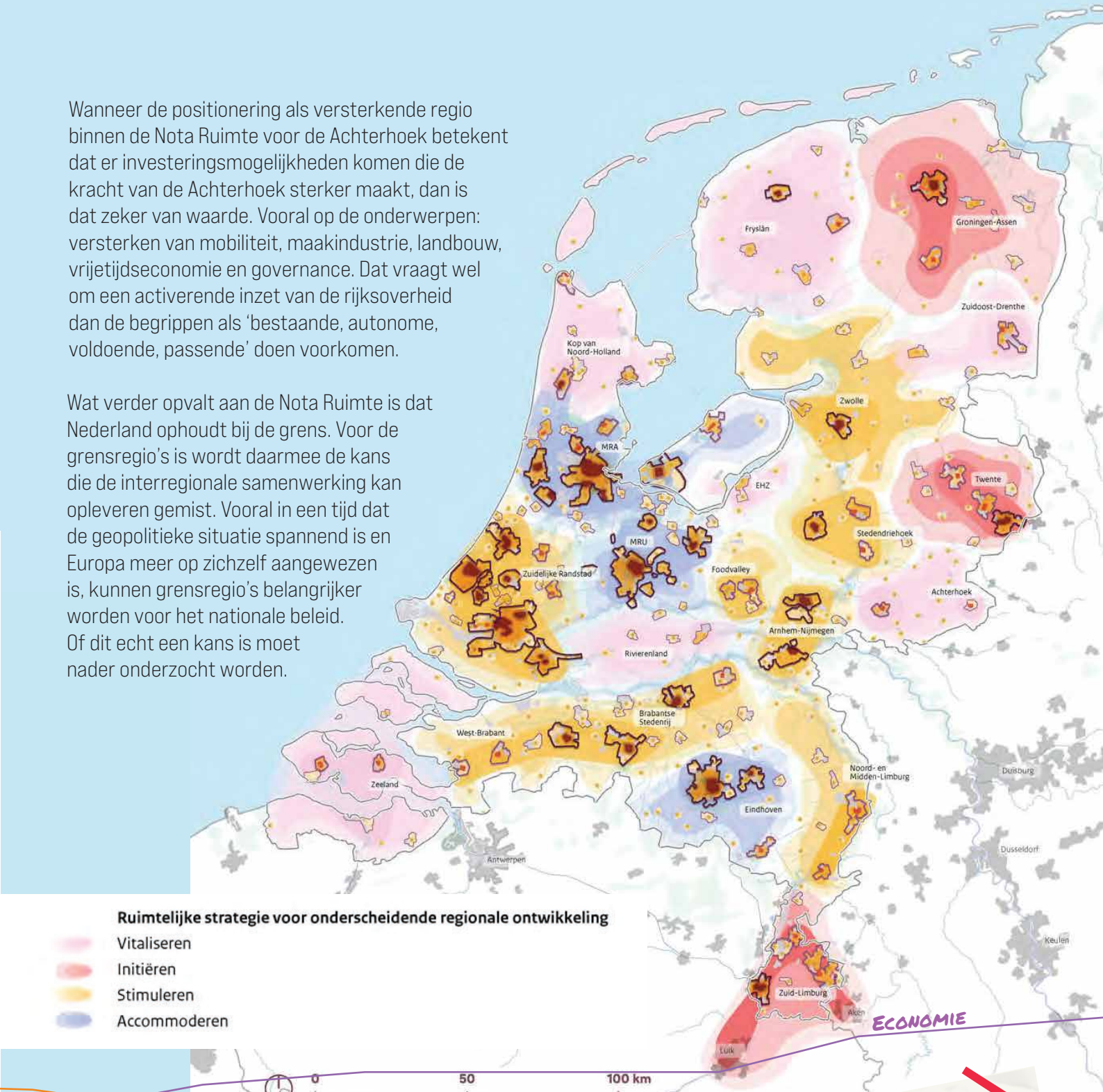

ECONOMIE

OUDEREN

JONGEREN

Veehouders in verzet!

De Achterhoek neemt definitief afscheid van de grootschalige veehouderij. "We zien een landelijke beweging naar een meer plantaardig dieet, we spelen in op onder andere deze trend.

Achterhoekse beken ontvangen drinkwater-kwaliteitslabel

Achterhoek herontdekt door diens vertrokken jongeren

De jongeren die voor hun studie uit de Achterhoek zijn vertrokken en sindsdien zeer gemist zijn herontdekken de regio bij grote getalen. Zo kent de Achterhoek nu een dubbele vergroening.

Investeren in het economisch profiel

Van oudsher kent de Achterhoek een innovatieve maakindustrie. Dat is bijzonder omdat er geen universiteiten of kennisinstellingen zijn. De aanwezige doenersmentaliteit en zelf oplossend vermogen van de samenleving liggen hieraan ten grondslag. Van oudsher worden er creatieve oplossingen bedacht voor de agrarische sector, beginnend bij een simpele constructie en uitmondend in nieuwe machines en gereedschappen. Deze doeners en uitvindersmentaliteit, samen met een groot onderling vertrouwen, zorgt voor een arbeidersethos die aantrekkelijk is voor maakbedrijven om zich hier te vestigen. Deze groei lijkt echter te stagneren. Deels wordt de productiviteit gecompenseerd door technologische mogelijkheden, maar het tekort aan gekwalificeerd personeel zorgt voor een stagnatie in de maakindustrie. Als veelgenoemde oorzaak wordt de dubbele vergrijzing genoemd. De samenleving wordt ouder, jongeren trekken weg en de Achterhoek is aantrekkelijk voor vitale ouderen om zich te vestigen vanwege de hoge welvaartstandaard. Er ontstaat een vicieuze cirkel. In het gesprek dat gevoerd is met jongeren blijkt dat zij graag willen blijven in de Achterhoek vanwege de gemoedelijkheid, de ruimte en het landschap. Echter het ontbreekt aan voldoende betaalbare woningen en ze zijn elkaar concurrent op de woningmarkt. Jongeren zoeken werkplekken waar zij andere jongeren ontmoeten en waar kansen zijn voor doorgroei, opleiding en bijvoorbeeld een buitenlands avontuur. Door de schaal van de meeste bedrijven in de Achterhoek kan dat niet geboden worden. De vergrijzing vindt ook plaats binnen de bedrijven en is daardoor niet aantrekkelijk voor jongeren. Daarnaast behoeft de economie een verbreding. Maakindustrie is breder dan techniek. Er horen ook andere bedrijven bij, bijvoorbeeld mediabedrijven. Voor een gezond ecosysteem moet goed gekeken worden naar het type opleidingen en een stimuleringsprogramma voor nieuwe bedrijven. Het hebben van voldoende arbeidspotentieel is een belangrijke vestigingsfactor voor bedrijven. Wanneer dit er niet is zullen jongeren, die wel willen blijven, moeite om een baan te vinden.

In gesprekken en in beleidsstukken wordt de innovatieve maakindustrie geroemd als kracht van de Achterhoek. Echter in heel veel regio's in Nederland wordt op dit moment de kaart innovatieve maakindustrie op tafel gelegd. Vaak in combinatie met de aanwezig kennisclusters (universiteit en hogeschool). Om als Achterhoek voorsprong te houden is hier een actie op nodig. Bijvoorbeeld door het stimuleren van bedrijven waardoor het MKB kan blijven innoveren, ondersteund door kennisinstellingen buiten de Achterhoek. En duurzame investeringen en projecten die een lange adem kennen. Kansen liggen er in de wisselwerking met de omliggende kennisregio's Twente- Münster;

2050

OUDEREN

Grondleggers van nieuw landschap

De Coöperatieve Grondbank Achterhoek koopt grote hoeveelheden grond op.

Recreatiegebieden Achterhoek gaan Veluwe achteraan

Het wordt steeds drukker in de bossen rond Winterswijk, Montferland en Vorden.

Komt dat zien! Nieuwe attractie geopend

Met de opening van een nieuw attractiepark is de regio in trek

Biobased vergader paviljoen
Het vergaderpaviljoen bij De Marke is gebouwd met biobased grondstoffen van gewassen, geteeld door boeren in de Achterhoek. Er is geëxperimenteerd met verschillende (nieuwe) gewas-productcombinaties voor de wanden, de vloer en het plafond. Deze manier van bouwen is volledig klimaatpositief en biedt nieuwe perspectieven voor boer, bouw en natuur.

Arnhem-Nijmegen; Zutphen-Deventer- Apeldoorn en, meer op afstand, Düsseldorf en het Ruhrgebied. Snelle verbindingen, zowel digitaal als over het spoor en de weg, helpen daarbij.

Naast de maakindustrie is de landbouw een belangrijke toekomstige economie. Door de landbouwtransitie en de opkomst van de circulaire economie ligt een kans voor een economische ontwikkeling in het landelijk gebied. Er is een directe link te leggen met de innovatieve maakindustrie omdat deze nieuwe economieën om andere productieprocessen, machines en gereedschappen vragen. Dat vraagt om hierop proactief op te anticiperen met het doen van voorinvesteringen.

Een derde economische kans betreft de vrijetijdseconomie. Mede ingezet door Corona is de vraag naar outdoor recreatie en sporten gegroeid met een waardering voor groen en landschap. Mensen krijgen steeds meer vrijetijd en mede door de opwarming is outdoor recreatie minder seizoensgebonden en groeit de vraag naar recreatiemogelijkheden. Het is belangrijk om deze groei in goede banen te leiden om te voorkomen dat de Achterhoek vooral dienst doet als tweede huis of het landschap verarmt door te intensief recreatief gebruik en grootschalige huisjesparken en campings.

ECONOMIE

JONGEREN

Sneltrein tussen Winterswijk en Münster geopend

De ontwikkeling is meer dan een symbool; ze verankert de samenwerking over de grens met elke spoorbiels.

Eerste lichting reizende vakmensen ontvangt de bul

Hierdoor kan men op veel plekken tegelijk aan de slag en zo verschillende ervaringen op doen...

Anticiperen op veranderend (agrarisch) grondgebruik

Klimaatverandering is een feit. Wat dat in de toekomst betekent is nog ongewis. Veel van de trendrapporten gaan uit van de opwarming van de aarde, sommige voorspellen juist dat het in de verre toekomst veel kouder gaat worden. Wat zeker is, is dat het klimaat verandert en dat daar op geanticipeerd dient te worden. De Klimaattransitie heeft wereldwijd een bewustwording op gang gebracht over de verstrekkende gevolgen. Niet alleen voor natuurverschijnselen zoals pieken en dalen in natte en droge periodes, natuurrampen als bosbranden en aardverschuivingen maar ook de impact op gezondheid, biodiversiteit, voedselzekerheid, drinkwater. Steeds vaker komt de vraag op of ons consumptiegedrag nog houdbaar is en of we niet te veel hebben geparasiteerd op de lagelonenlanden. Issues als ruimtelijke rechtvaardigheid en klimaatrechtvaardigheid vinden meer en meer de weg naar de politiek en vragen de veroorzakers verantwoordelijkheid te nemen. Dat heeft tot gevolg dat er meer in eigen land moet worden geproduceerd wat tot een herwaardering en revival van de agrarische sector en (circulaire) industrie tot gevolg kan hebben. Maar dan wel op een duurzame en gezonde manier, zonder gewasbeschermingsmiddelen, uitputting van de bodem en onttrekken van zoet water.

In de Achterhoek wordt geanticipeerd op een veranderend grondgebruik, zijn er proefboerderijen en zijn er initiatieven voor drinkwaterlandschappen en natuur inclusieve landbouw. Vaak nog in de pioniersfase en structurele investeringen zijn nodig om dit verder te brengen. Daar hoort een andere manier van beprijzen bij en waardebepaling zodat dit soort initiatieven renderen.

In de Achterhoek is veel landelijk gebied aanwezig. Vanuit de ondergrond en bodemgesteldheid is het mogelijk om een zonering te maken waarbij grondgebruik beter past bij de ondergrond en het natuurlijke systeem wordt gevolgd. Daarbij wordt gelijk ingespeeld op de dreigende verdroging. Concreet betekent dit dat er gebieden aangewezen zijn waar water vastgehouden kan worden, waar voedsel en grondstoffen geteeld worden, waar landschap en natuur zich ontwikkelen en waar gebouwd kan worden. De overgangszones lenen zich goed om functies te combineren en zijn recreatief van waarde.

2060

Hiep hiep hoera! Collectief Vervoer viert 30ste verjaardag

Het is alweer dertig jaar geleden dat het Collectief Mobiele Ouderen beloond is met haar initiatief: “Ik hoop dat dit voor altijd bij ons blijft.”

De een zijn schroot is de ander zijn brood: circulaire transitie werpt vruchten af

Waar twintig jaar geleden nog gesproken werd over de grondstoffencrisis, is deze nu definitief klaar voor de geschiedenisboeken...

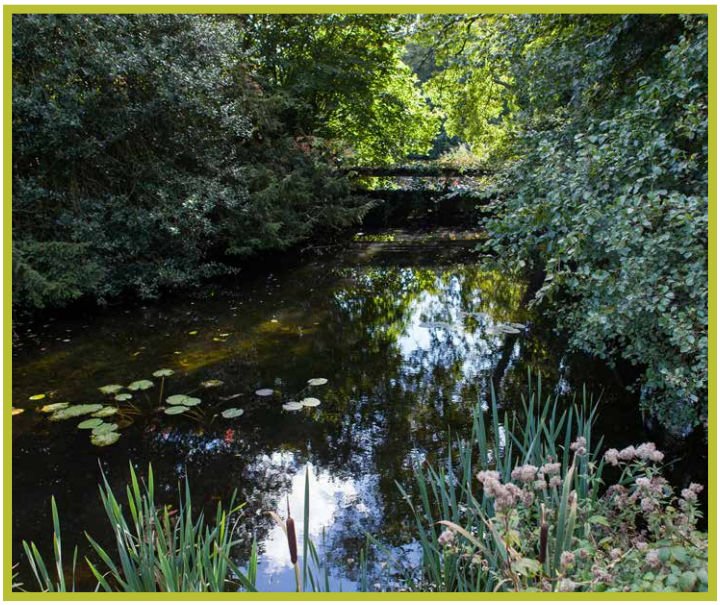

Gebiedsprogramma Baakse Beek

Waterschap Rijn en IJssel, gemeente Bronckhorst en provincie Gelderland kijken samen met landgoedeigenaren hoe zij in de Landgoederenzone Baakse Beek in kunnen spelen op klimaatverandering. Zij willen het gebied voor de langere termijn duurzaam en rendabel houden. Daarom moeten er meer water worden vasthouden. Tegelijk moet water geen overlast veroorzaken. Dat kan als piekbuien op de goede plekken worden geborgen en geleidelijk kunnen wegstromen. Hiervoor is een en gezamenlijke, gebiedsbrede aanpak nodig. Een aanpak met aandacht voor erfgoed, natuur, landbouw en toerisme: het gebiedsprogramma Baakse Beek.

Dat gaat niet vanzelf. Er is veel particulier grondbezit en functies zitten niet op plekken waar je ze eigenlijk zou willen hebben. Een eigentijdse manier van ruilverkavelen en het maken van een grondbank of -fonds zijn manieren om dit voor elkaar te krijgen. Belangrijk is wel om goed na te denken over wie daarover beslist en hoe omgegaan wordt met het aankopen en verkopen van gronden. Prijsopdrijving dient te worden voorkomen en nagedacht moet worden over het rechtvaardigheidsprincipe. Dit is een onderwerp dat een verdere uitwerking verdient.

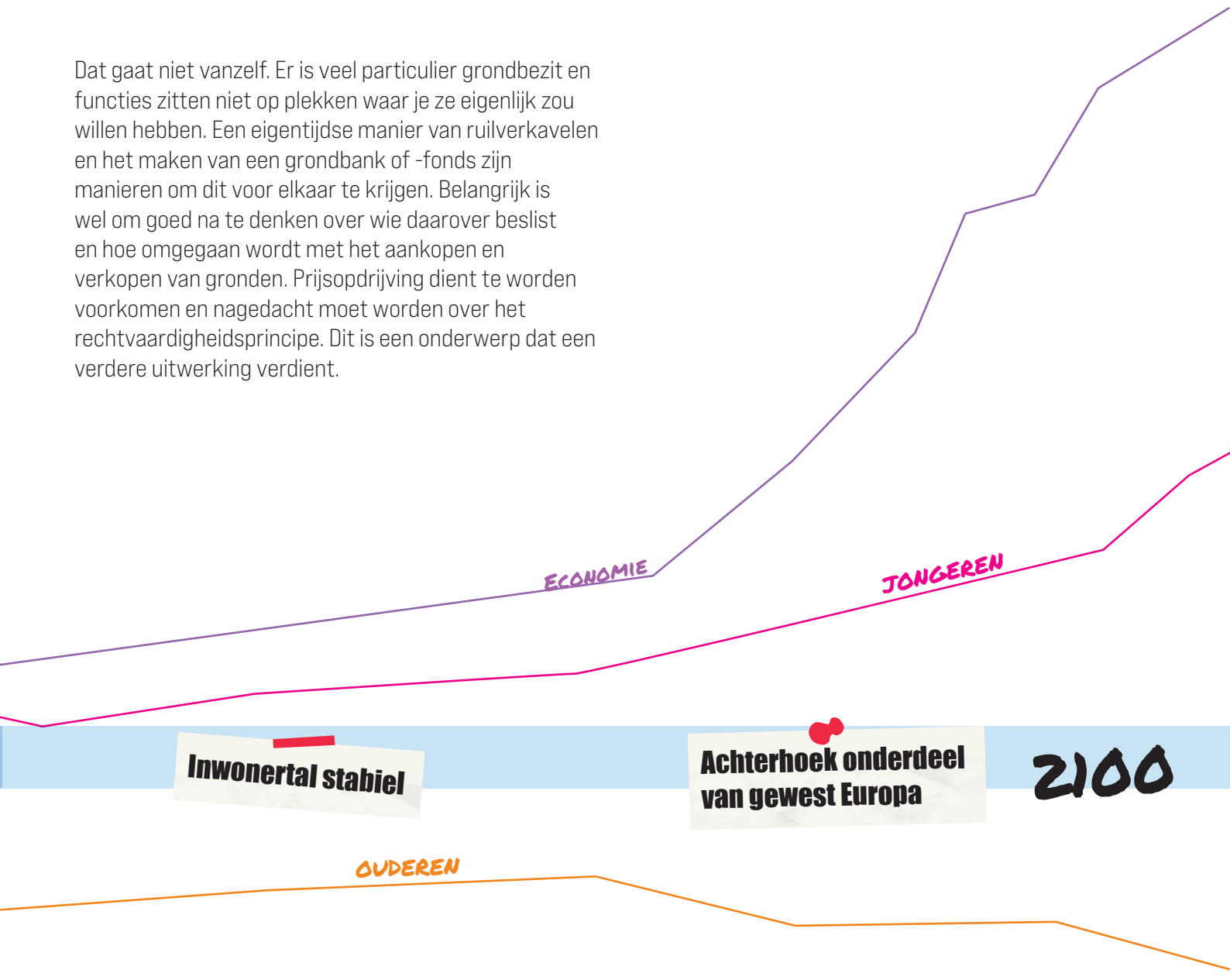

Versterken van de 3-0 samenwerking

De ruimtelijke ordening van Nederland is complex omdat het verschillende beleidsterreinen aangaat die binnen de verschillende departementen zijn belegd. Hoewel er de afgelopen jaren meer aandacht voor en ervaring is met interdepartementaal werken en denken, is het nog niet altijd vanzelfsprekend. En beleidskeuzes kunnen elkaar in de weg zitten. Wat goed is voor de één kan nadelig zijn voor de ander. Daarbij maakt de factor tijd het ook extra complex. In transitieprocessen is sprake van een overgangsperiode waarbij twee systemen nog een tijdje naast elkaar bestaan. Denk bijvoorbeeld aan de invoering van de omgevingswet met omgevingsplannen in plaats van de bestemmingsplannen.

De opgaven kunnen niet alleen door de overheid aangepakt worden. Publiek en privaat hebben elkaar nodig en moeten elkaar versterken. Daar zijn de huidige mechanismen nog niet op ingesteld. Daar hoort ook een andere governance bij. Meer gebaseerd op het samenspel en samenwerking tussen publiek en privaat, waarbij het gaat om elkaar te versterken, het succes te delen en vasthoudend te zijn. Termen als wederzijds profijt en social return horen bij een dergelijke aanpak. Maar ook elkaar vertrouwen. Begrippen die vaak terugkomen wanneer in de regio Achterhoek over de eigen waarden wordt gesproken en de wijze waarop de Achterhoek Board opereert.

Een suggestie is het instellen van een ‘programmaraad’ bestaande uit vertegenwoordigers van de 3-0 waarin ook zachte waarden een stem hebben, zoals landschap en natuur. Jongeren mogen in de programmaraad niet ontbreken, zij zijn immers de toekomst.

Drijfveren die veranderingen in gang zetten

Om een verandering te bewerkstelligen zijn drijfveren nodig. Die lijken er te zijn:

- Afbrokkelend vertrouwen in de rijksoverheid: Door de schuivende politiek staat de betrouwbaarheid en de continuïteit van rijksbeleid onder druk. Het lijkt verstandig om meer te vertrouwen op de eigen kracht en minder afhankelijk te zijn van de rijksoverheid;
- Meer waarden worden toegekend aan de directe woon- en leefomgeving, gezondheid, nabijheid voorzieningen, zelfredzaamheid, onafhankelijkheid, digitalisering, thuiswerken;
- Mobiliteitsgedrag is grillig door tendens van afname gebruik openbaar vervoer en enige groei van gebruik auto;
- Geopolitiek/oorlogen/handelsconflicten: toename vluchtelingen, minder export, minder afhankelijk van de wereld, een sterker Europa;
- Klimaat en energie vragen om meer ruimte en om slimme functiecombinaties.

De Achterhoek stijl

Veranderingen brengen ook onzekerheden met zich mee. Blijven we wel de regio waar we allemaal zo trots op zijn en van houden? Hoe veranderen we met behoud van de huidige waarden? Kun je van kleur verschieten op zijn Achterhoeks? Om te voorkomen dat er generieke oplossingen komen waardoor regio's steeds meer op elkaar gaan lijken en sober en doelmatig belangrijker wordt dan de eigen waarde, is het van belang hier afspraken over de maken. Daarin staat de Achterhoek niet alleen. In 2018 is er de Verklaring van Davos ondertekend waarin wordt gepleit voor een hoogwaardige Baukultur in Europa, waarbij de gebouwde omgeving wordt gezien als een cultureel erfgoed en een plek voor sociale cohesie. Het is een oproep tot een integrale, kwaliteitsgerichte benadering van de gebouwde omgeving, waarbij niet alleen naar functionaliteit en economie wordt gekeken, maar ook naar factoren als schoonheid, context, en het gevoel van een plek. Voor de regio Achterhoek is het van belang dat verder gekeken wordt dan de gebouwde omgeving. Juist de interactie tussen gebouw en omgeving maar ook voor de inrichting van het landelijk gebied zou een Achterhoek stijl geformuleerd moeten worden. Daarnaast gaat de Achterhoek Stijl ook over de cultuur van samenwerken en zorgen voor elkaar. Het aloude naoberschap kan in dat verband een nieuwe betekenis krijgen. Ook hoe nieuwe inwoners onderdeel kunnen worden van deze cultuur. De Achterhoek Stijl is hier niet verder uitgewerkt maar als instrument geagendeerd.

Veel gemeenten, regio's maar ook gebieden, hebben daarom bouwmeesters en formuleren ontwikkelprincipes om ervoor te zorgen dat veranderingen bijdragen aan de eigenheid en kracht van een gebied, stad of regio. Niet als afvinklijst maar als gespreksleidraad om tot goede oplossingen te komen. Het daagt partijen uit tot een andere manieren van kijken en handelen.

Uitzoekvragen en hartenkreten

De afgelopen periode hebben we met veel plezier kennisgemaakt met de Achterhoek en hebben we het narratief als een mogelijk ontwikkelperspectief geschetst. Het toekomstverhaal is een bouwsteen en kan verder aan de thematafels worden uitgewerkt en vraagt nog om nader onderzoek. Hiervoor kunnen de bestaande producten zoals de Achterhoekvisie 2050 met een geactualiseerde actieagenda benut worden. Het ruimtelijk beeld dat we hebben geschetst visualiseert het narratief en is bedoeld om verder te verkennen. Het zou mooi zijn wanneer hierdoor het onderlinge gesprek tussen de 3-0 gevoed wordt en iedereen bedenkt wat zij zelf kan bijdragen om richting de toekomst te bewegen.

De overheid kan daarin een proactieve rol nemen door te doen wat centraal geregeld moeten worden: systeemingrepen en het borgen van samenhang en integraliteit. De concrete uitwerking in gebieden en ruimte geven aan initiatieven is maatwerk. Focus daarbij op wat wel kan in plaats van initiatieven tegen te houden. Een onafhankelijke bouwmeester of -team kan helpen voor het onderlinge inhoudelijk gesprek en helpen bij het maken van keuzes/afwegingen. Blijf niet hangen in beleidsproducten en tafelgesprekken maar organiseer netwerkbijeenkomsten, inspireer en enthousiasmeer toekomstige bedrijven en inwoners. Wat hebben zij nodig om zich hier te vestigingen en zich te ontwikkelen?

En organiseer de middelen om dit allemaal aan te jagen. Wees zichtbaar op de plekken waar het geld verdeeld wordt, spreek het gevestigde bedrijfsleven aan te storten in fondsen, laat het naoberschap ook tot uitdrukking komen tussen de gemeenten, maatschappelijke organisaties en ondernemers en versterk elkaar. Uit het Toekomstverhaal komen de volgende uitzoekvragen of vervolgacties:

- Versterken van de 3-0 samenwerking binnen het ruimtelijk domein, waarbij de zachte waarden en jongeren onderdeel van zijn;
- Verkennen, samen met andere grensregio's, wat het vervagen van de grenzen binnen Europa voor deze gebieden kan beteken;
- Definiëren van een scherp profiel van de innovatieve maakindustrie en aanvullende economie waardoor de Achterhoek haar stevige positie behoudt en versterkt;
- Scherpte brengen in de verstedelijkingsopgave waarin geanticipeerd wordt op de dubbele vergrijzing én de dubbele verjonging door nieuwe concepten en borgen van betaalbaarheid;
- Uitwerken van gedachte over fondsvorming waarmee duurzaam geïnvesteerd kan worden in de transitieopgaven ten behoeve van het stimuleren van de werkgelegenheid;
- Uitwerken hoe te komen tot prioriteer- en combineergebieden bijvoorbeeld door een nieuwe vorm van ruilverkaveling of grondbank;
- Uitwerken van de Achterhoek Stijl en manieren hoe dat te borgen.

Mogelijk roept het lezen van dit document nog meer uitzoekvragen op. De lezer wordt van harte uitgenodigd dit verder aan te scherpen.

BRONNENLIJST

- Beschermde dorps- en stadsgezichten - https://www.bronckhorst.nl/beschermde-dorps-en-stadsgezichten
- Concept ontwerpprogramma vitaal landelijk gebied Gelderland (Provincie Gelderland)
- Contouren voor het Ruimtelijk Perspectief Achterhoek (RPA) (8RHK ambassadeurs)
- Cultuur- en erfgoedakkoord Achterhoek (8RHK ambassadeurs)
- De soorten atlas: kansen voor biodiversiteit in de gemeente Bronckhorst - https://www.bronckhorst.nl/samen-voor-biodiversiteit
- Energie gemeente Bronckhorst - https://www.bronckhorst.nl/energie
- Erfgoedregister rijks- en gemeentelijke monumenten in Bronckhorst - https://www.bronckhorst.nl/erfgoedregister-rijks-en-gemeentelijke-monumenten-in-bronckhorst
- Gebiedsproces landelijk gebied Stengenburg Gaanderen - https://www.doetinchem.nl/opgave-landelijk-gebied-slangenburg-en-gaanderen
- Gebiedsprogramma Baakse Beek - https://www.wrij.nl/landgoederenzone-baakse-beek
- Grond als solide investering- Duurzaamheidstransitie van de agrarische sector versnellen (a.s.r.)
- Handelingsperspectief voor het buitengebied van Regio Amersfoort (BVR)
- Het watersysteem in balans: Verkenning toekomstperspectief Achterhoek & Liemers - https://hnsland.nl/projecten/aanpak-droogte-het-watersysteem-in-balans/
- Kadernota vernieuwing omgevingsvisie (Provincie Gelderland)
- Kwaliteitskader nationaal landschap de Graafschap (Gelders Genootschap)
- Leefbaarheid als sturend principe in Gelders beleid (Ruimtevolk en Provincie Gelderland)
- Omgevingsprogramma Landelijk Gebied 2024 - https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR731995/
- Omgevingsprogramma werklocaties Bronckhorst - https://omgevingswet.bronckhorst.nl/werklocaties-bedrijven
- Omgevingsvisie Berkelland (Gemeente Berkelland)
- Omgevingsvisie Bronckhorst (Gemeente Bronckhorst)
- Omgevingsvisie Doetinchem (Gemeente Doetinchem)
- Omgevingsvisie Montferland (Gemeente Montferland)
- Onder de streep 2025 – Bedrijfseconomische analyse van de transitie naar natuurinclusieve en biologische melkveehouderij en condities voor het verdienmodel - https://agroenergiek.nl/content/

onder-de-streep-2025-bedrijfseconomische-analyse-van-de-transitie-naar-natuurinclusieve-en

- Op weg naar een nieuwe bouwcultuur (CRa, 2022)
- PACT (programma cultuur en erfgoed Achterhoek) jaarprogramma 2025-2027
- RES Achterhoek - https://www.resachterhoek.nl/default.aspx
- Ruimtelijk voorstel (Provincie Gelderland)
- Samen voor biodiversiteit - chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://cuatro.sim-cdn.nl/bronckhorst82e5ef/uploads/samen-voor-biodiversiteit.pdf
- Stapelkaarten Nederland (BVR, Tekstlandschap, Vereniging Delta Metropool, Fabrications, Generaion Energy, Defacto in opdracht van ministeries BZK, IenW, EZK, LNV, OCW december 2022)
- Structuurvisie cultuurhistorie Bronckhorst (Gemeente Bronckhorst)
- Toekomst verkenning Oost Gelre (Gemeente Oost Gelre)
- Toekomstbeeld 't Klooster - https://www.bronckhorst.nl/t-klooster?origin=/toekomstbeeld-t-klooster
- Toekomstvisie Oude IJsselstreek (Gemeente Oude IJsselstreek)
- Uitbreiding bedrijventerrein Aalten (Gemeente Aalten)
- Uitrolplan Hynetwork - https://www.hynetwork.nl/over-hynetwork/het-uitrolplan
- Uitvoeringsplan Achterhoek 2025 (8RHK ambassadeurs)
- Uitvoeringsprogramma Aalten (Gemeente Aalten)
- Verhaal van Winterswijk (Gemeente Winterswijk)
- Verder met de verklaring van Davos (CRa, 2020) https://www.collegevanrijksadviseurs.nl/adviezen-publicaties/publicatie/2020/03/05/verder-met-de-verklaring-van-davos
- Visie De buitengewone regio van Nederland (Stichting Achterhoek Toerisme)
- Voorontwerp Nota Ruimte (Rijksoverheid, Ministerie VRO)
- Vrijetijdsagenda Achterhoek - https://www.vrijetijdsagenda-achterhoek.nl/
- Watertakenplan Olburgen 2023-2027 - https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR692180/1
- Wij Maken Oost NL (Saxion hogeschool)
- Wonen gemeente Bronckhorst - https://www.bronckhorst.nl/wonen
- Woondeal - Geactualiseerde afspraken over woningbouwaantallen (Provincie Gelderland)

BIJLAGE 1:

BEELDEND VERSLAG AVOND- EN DAG VAN DE ACHTERHOEK 21 EN 22 MEI 2025

Beeldend verslag Avond- en Dag van de Achterhoek 21 en 22 mei 2025

Ontwikkelscenario's Achterhoek

5 juni 2025

TERUGKIJKEN...

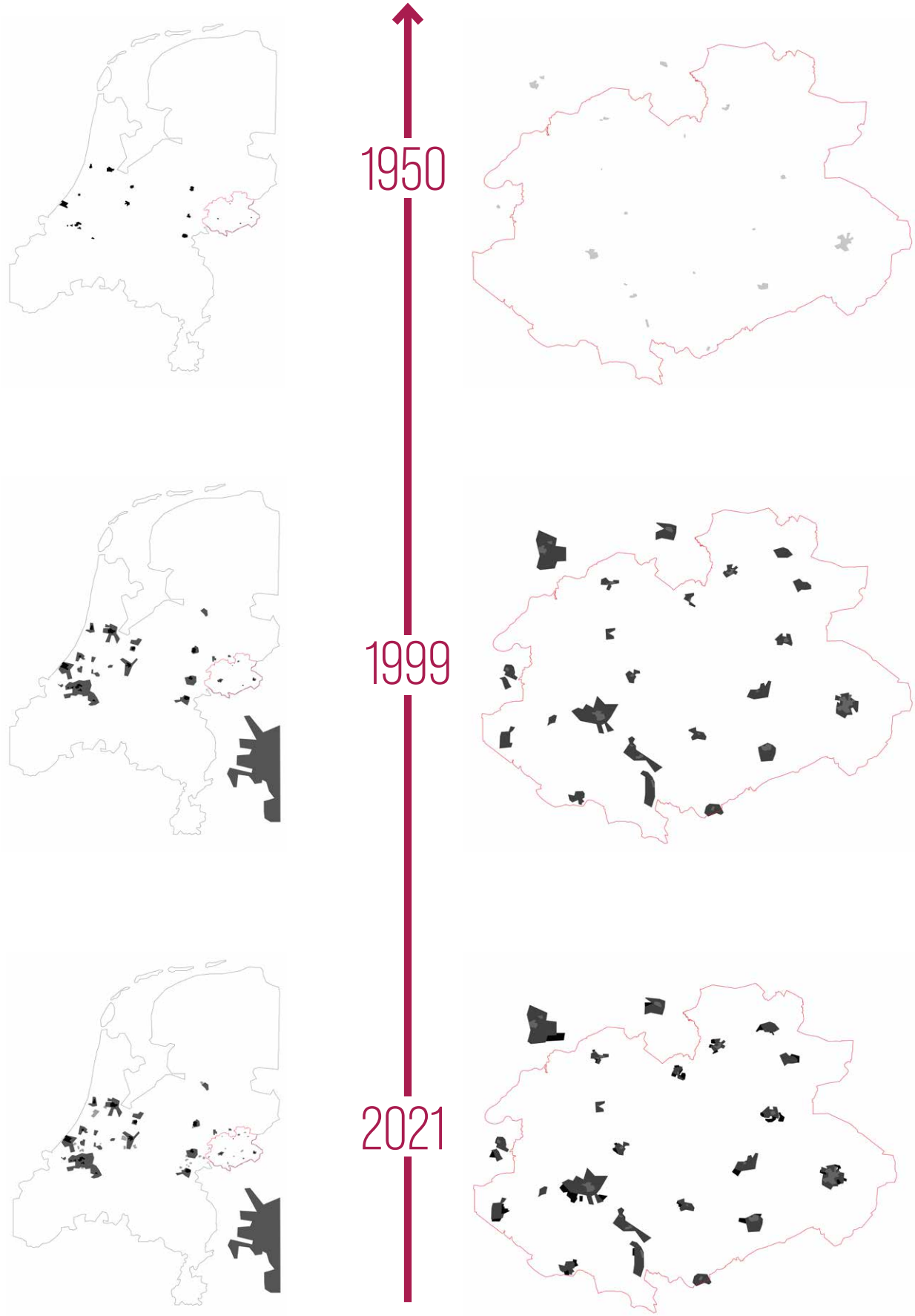

DE ACHTERHOEK IN 2100 – EEN BALANS IN DROMEN OVER DE TOEKOMST EN DE HUIDIGE REALITEIT

In opdracht van de 8RHK ambassadeurs maakt BVR vier integrale toekomstscenario's voor de lange termijn. De scenario's zijn bedoeld om het gesprek over de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling aan te jagen en worden gebruikt als input voor het Ruimtelijk Perspectief Achterhoek (RPA), de Achterhoekvisie 2050, de lokale omgevingsvisies en de provinciale omgevingsvisie.

Ter voorbereiding van de werksessie met de 3-O-partijen: overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties, heeft BVR met de blik van buiten naar de Achterhoek gekeken en vier scenario's geschetst. Deze zijn met alle partijen bediscussieerd en inhoudelijk verdiept. De opdracht was om met een toekomstbril te kijken naar de regio als één entiteit en niet te denken vanuit de belangen van de deelnemende gemeentes en organisaties.

De vier oefenscenario's zijn vormgegeven langs een assenkruis waarin het verdelingsvraagstuk tegenover de groeiambitie is gezet. Op de horizontale as staan concentreren en spreiden en op de verticale as groei maken en groei volgen. Daarbij gaat groei volgen niet over exact hetzelfde doen als nu, maar trends die nu aanwezig zijn door te trekken naar 2050. Groei maken gaat daar daarentegen om een trendbreuk of een systeemdoorbraak en kijkt van 2100 terug naar 2050. In de scenario's gaat groei over meer dan economie, mobiliteit en wonen. Hier wordt ook brede welvaart, natuurwaarden, welzijn en sociaal-maatschappelijke groei onder verstaan.

De resultaten van de scenariostudie zijn gepresenteerd en bediscussieerd op de Avond- en Dag van de Achterhoek.

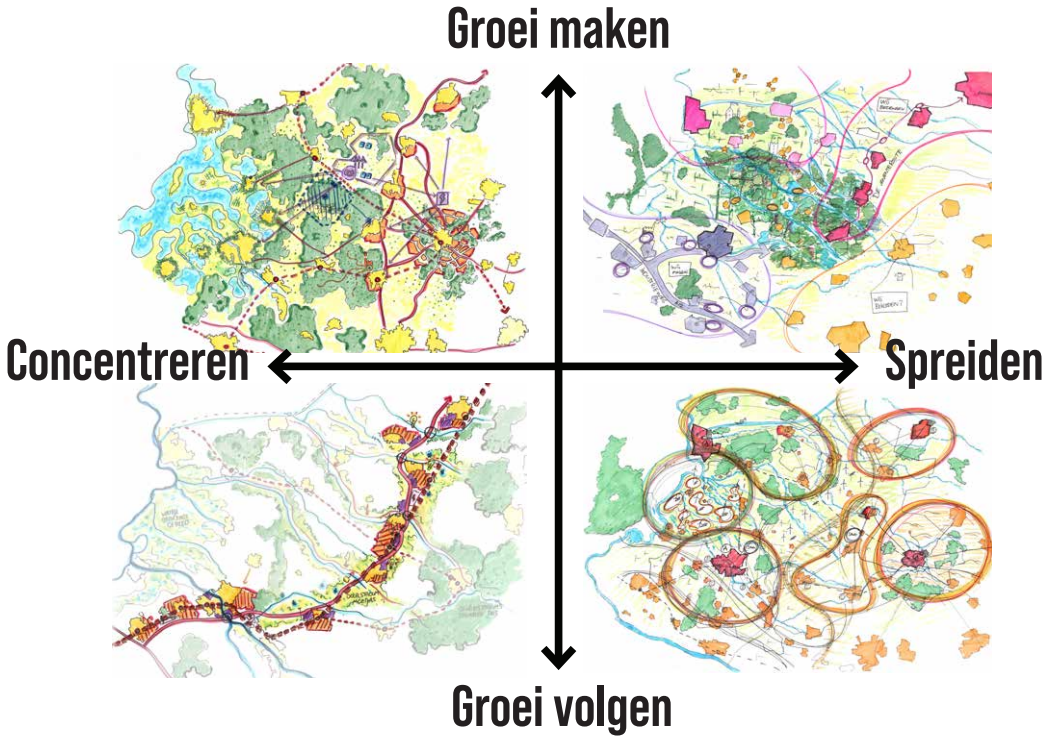

Afbeelding 1: Overzicht vertrekpunt scenario's

Toekomst Buitengebied
Groei maken
Concentreren
Spreiden
Groei volgen

ZELFREDZAAM

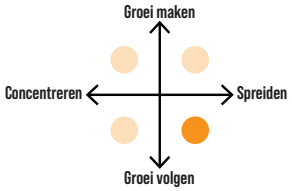

Het verhaal

De Rijksoverheid richt zich al enkele decennia voornamelijk op geopolitieke vraagstukken, er is weinig tijd en aandacht voor de regio. De Achterhoek grijpt die kans met beide handen aan en richt zich toekomstbestendig in op de onderscheidende Achterhoekse manier – voortvarend en eigenzinnig, op basis van gebiedskennis, lokale opgaven en gelijkwaardigheid. Zelf organiseren en inrichten staat centraal, zodat Achterhoekers minder afhankelijk zijn van anderen. Dit wordt verankerd door in te zetten op regionale voedselvoorziening met een diverse agrarische sector, van fruitgaarden tot vezelteelt. Elk dorp of kleine stad kiest een eigen energievoorziening: de één een dorpsturbine, de ander een nucleaire reactor. Voorzieningen zijn niet overal gelijkwaardig aanwezig. Dorpen werken daarom samen in een robuust voorzieningennetwerk, met 'zorgdorpen' en 'leendorpen' die goed met elkaar verbonden zijn met snelfietspaden en een combinatie van deel- en openbaar vervoer. Het is denkbaar dat voorzieningen in de toekomst door de regio reizen: zoals vroeger de melkboer aan huis kwam, reist de tandarts de dorpen af.
Op dorpsniveau ontwikkelen naar eigen behoeften levert een divers landschap op, dat kleinschaliger en diverser wordt in uitstraling en functie. Dat geeft rondom de kernen mogelijkheden voor recreatie aan de achterdeur.

Kleinschalige maakindustrie blijft maar richt zich meer op regionale behoeften dan op export.
De klimaatstakers van nu hebben in 2050 een gezin en hebben geen zin om te wachten op het trage klimaatbeleid in Den Haag. De vergrijzing maakt plaats voor vergroening door een golf aan nieuwe Achterhoekers die aansluiting vinden op het zelfredzame karakter van de regio.

Algemene impressie

Dit scenario roept een mix van enthousiasme en kritische vragen op. Enerzijds is er veel waardering voor de focus op eigen kracht, lokale identiteit en de concrete kansen die zelfredzaamheid biedt. Men ziet het als een logisch antwoord op landelijke ontwikkelingen en een versterking van het naoberschap. Anderzijds zijn er duidelijke zorgen over de extremen van zelfvoorzienendheid, de economische implicaties voor de export en de aantrekkelijkheid voor jongeren. Ook de vrees voor 'verrommeling' en een gebrek aan regionale samenhang speelt een rol.

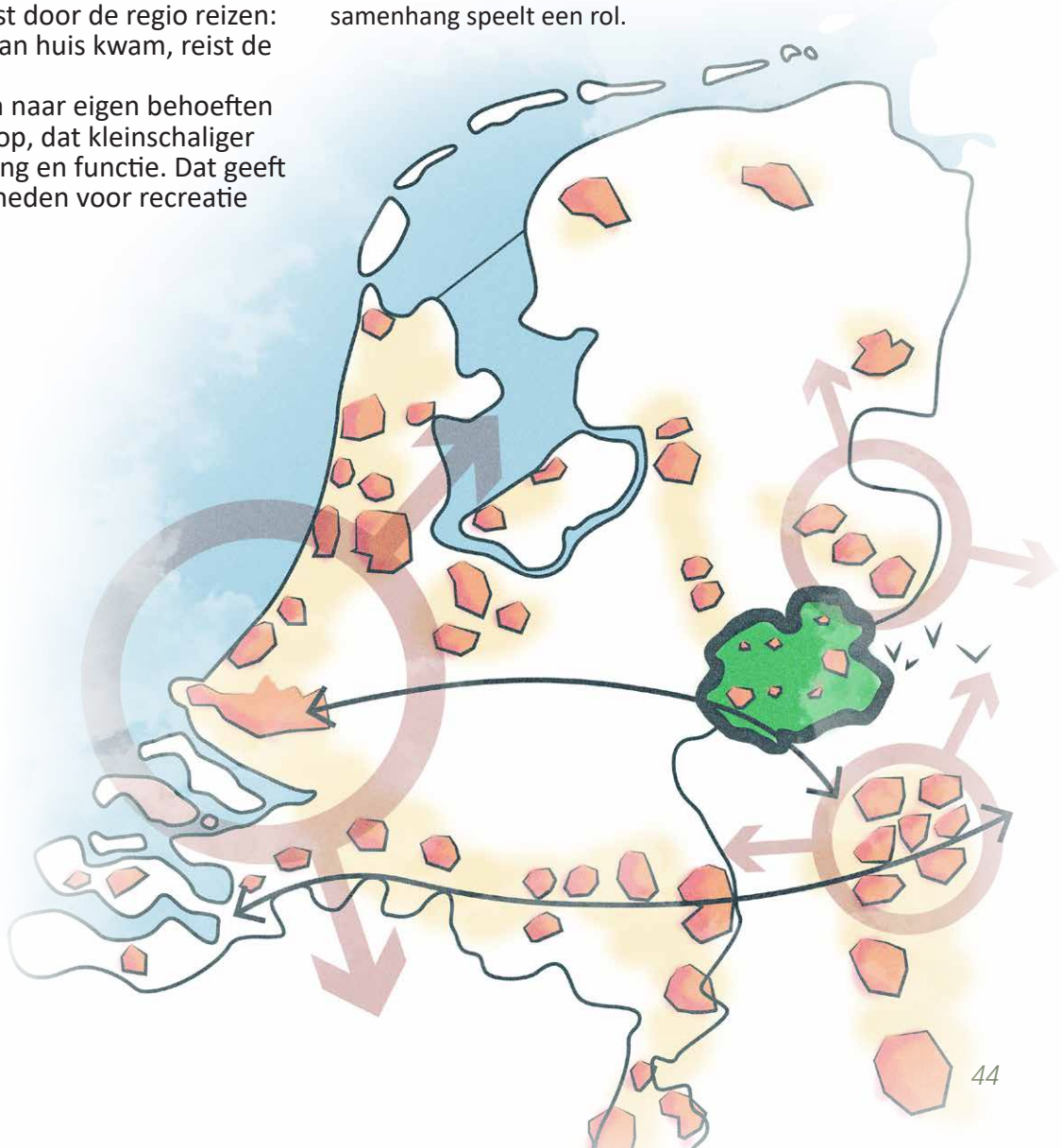

Wat bevalt

> Het lokale karakter en de focus op zelforganisatie en eigen identiteit.

> Kansen voor zelfredzaamheid op energie- en watergebied.

> Naoberschap blijft ook in de toekomst en doorbouwen op de eigen identiteit

> Een realistisch scenario als antwoord op traag klimaatbeleid en vergrijzing.

> Het scenario kan de zorg ontlasten door dit deels uit te besteden aan de gemeenschap

> Aandacht voor balans tussen kernen en ontwikkelen van leefbaarheid daarin

Wat schuurt

> Zorg over dat het te extreem is; export blijft belangrijk voor de economie. Balans zoeken tussen zelfvoorziening en export.

> Angst voor ‘verrommeling’ door te veel individuele vrijheid en gebrek aan regionale samenhang en besluitvorming.

> De economische kant mist een helder verhaal: betekent het harder werken omdat je alles zelf moet doen of juist meer rust?

> Het scenario voelt een beetje aan als ‘verkneutering’, in tegenstelling tot het maken van grote gebaren

> De term ‘zelfvoorzienendheid’ wordt als te absoluut ervaren; we hoeven niet alles zelf te doen. Je hebt je buurregio’s nodig.

> De vraag of Achterhoekse jongeren dit wel willen, of dat het meer gericht is op een nieuwe instroom.

> Financiële haalbaarheid is een zorg. Rijksinvesteringen zijn nodig voor energie- en mobiliteitssystemen. Kunnen publieke voorzieningen afgewenteld worden op individuen?

> Gaat zelfredzaamheid de grote opgaven oplossen?

> Tijdsgeest van nu: als trend meer individualisme, kiezen voor korte weg. Hoe dan in de toekomst een beroep doen op collectiviteit?

> Er worden geen keuzes gemaakt en lijkt te veel op vroeger en nu

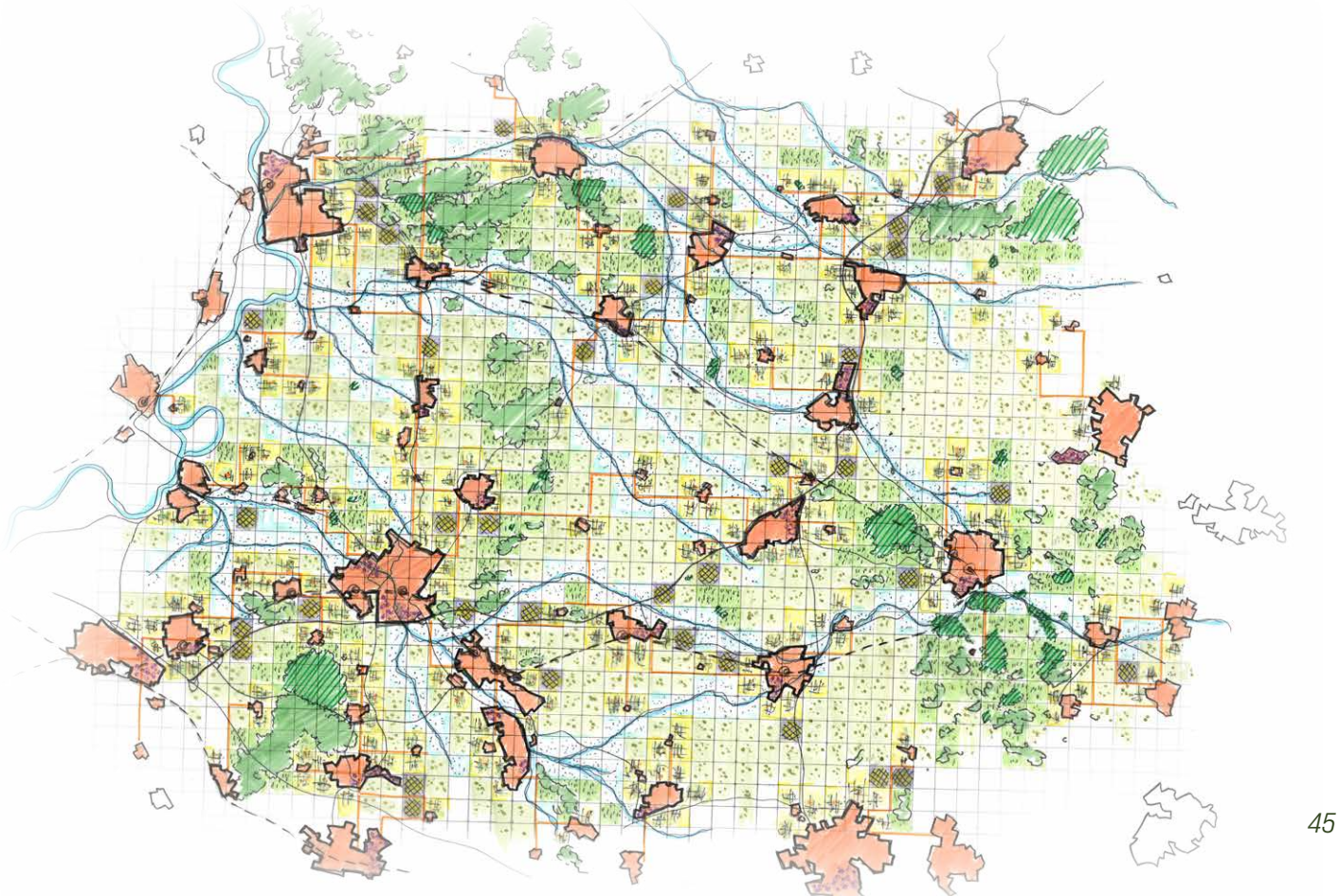

DE ACHTERHOEKMETROPOOL

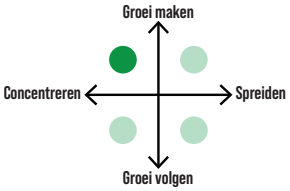

Het verhaal

Dit scenario schetst een toekomstbeeld op de lange termijn, rond 2050/2100, waarin het klimaat drastisch is veranderd. De zeespiegel is ruim een meter gestegen en blijft stijgen, met nattere winters, extreme buien en lange periodes van droogte en hitte als gevolg. Inwoners van de Maas-Rijn-Schelde delta zoeken het hogerop, want woningen in de lage, natte gebieden van West-Nederland zijn niet meer verzekerbaar en investeringen lonen beter in het oosten. De EU wordt geconfronteerd met miljoenen klimaatvluchtelingen, wat leidt tot een grootschalig groeikernenbeleid op Europese schaal. Landsgrenzen vervagen, en regelgeving wordt gelijkgeschakeld.

De Achterhoek heeft goede papieren: het hooggelegen gebied is geschikt voor wonen en werken, dat leidt tot de komst van wel 300.000 nieuwe inwoners. Op de hogere gronden (plateau) is een 'Achterhoekmetropool' ontstaan, in feite een voorstad van de Münster Metropolitan Area.

Winterswijk is als hoog en drooggelegen plek gekozen tot kern van deze metropool, met een klimaat-actieve, natuur-inclusieve en circulair gebouwde leefomgeving. Infrastructuur is passend, met hypersnelwegen, drone-lanes, autonome voertuigen en een goed werkend metro-achtig OV-systeem. Zoetwater is schaars, dus het landschap is ingericht als een grote spons, met waterbergingen in de laagste delen. Doetinchem en andere kernen hebben dijken en keringen gekregen. Landgebruik verandert, met extensieve landbouw en grootschalige vezelteelt. Landbouw in het middengebied blijft uitstekend, met een breed palet aan teelten, ondersteund door AI en indoor kweken in enorme hallen. De economie steunt op intensieve landbouwproductie, circulaire biobased maakindustrie en een chemisch cluster. EU Defensie is een grote banenmotor. Er is intensieve samenwerking in de regio Münster-Enschede-Achterhoek.

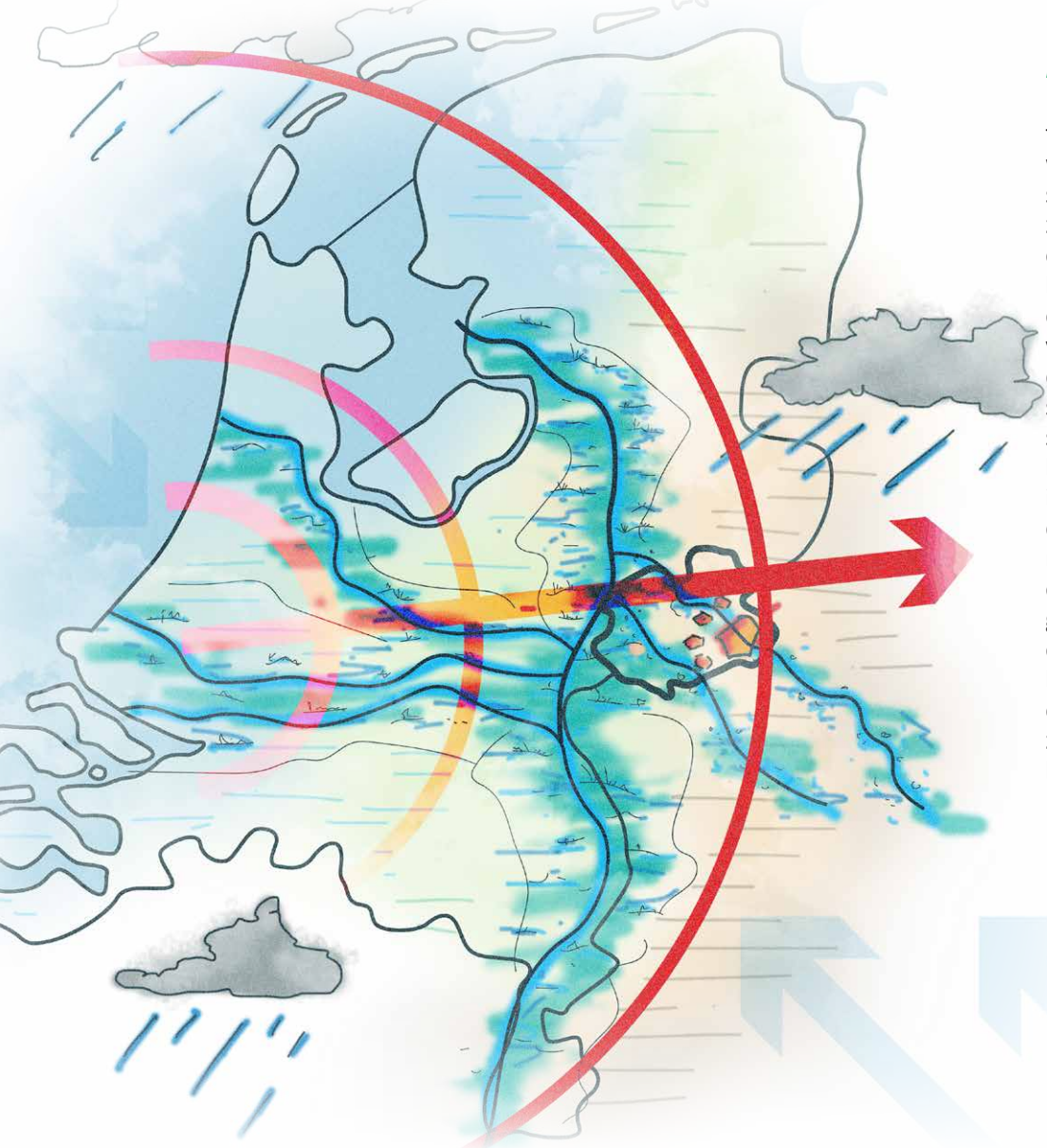

Algemene impressie

Dit scenario wekt zowel fascinatie als bezorgdheid. Er wordt erkend dat de extreme stedelijke groei realistisch kan zijn, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen en de kansen die het biedt voor werkgelegenheid en investeringen. Met name de verbinding met Duitsland en de reactie op de wateropgaven spreken aan. Echter, de schaal van een 'metropool' botst met de Achterhoekse identiteit en de vrees is dat de unieke kwaliteiten van de regio – zoals kleinschaligheid en gelijkwaardigheid - verloren gaan. Ook de impact op natuur en landschap, en de praktische haalbaarheid van de voedsel- en (drink)waterhuishouding bij zo'n bevolkingsgroei, leiden tot kritische vragen.

Wat bevalt

> Ondanks de grootschaligheid, wordt het scenario als realistisch en kansrijk gezien.

> Biedt kansen voor werkgelegenheid, voorzieningen en investeringen.

> Relevantie door trek naar het oosten en blik van het Rijk.

> Grote kansen in de driehoek Münster-Enschede-Achterhoek.

> Sterke agendering van wateropgaven en daarmee de schaarste van ruimte

> Het scenario maakt de Achterhoek relevanter in Europa, dit vraagt ook om denken op een veel groter schaalniveau.

> Gebieden vernatten is sterk, zo kan het water beter vastgehouden worden en geeft ruimtelijke kwaliteiten. Krijgt Doetinchem een haven en stadion aan het water?

Wat schuurt

> Een ‘metropool’ past niet bij de Achterhoekse identiteit; een netwerkstad wordt wel als passend gezien.

> Zorg dat de Achterhoekse kwaliteiten en eigenheid verloren gaan.

> Het culturele verschil met Duitsland is nog te groot.

> De kwetsbare natuur en landschapswaarden bij Winterswijk zouden geen belemmering meer zijn, wat als zorg wordt ervaren, maar ook kansen biedt.

> Vraag of groei wel wenselijk is; of de Achterhoek juist luw moet blijven en mensen naar bijvoorbeeld Scandinavië gaan.

> De landbouw wordt gedwongen superefficiënt te werken, zonder bosbouw.

> Er is veel drinkwater nodig voor een metropool, en de waterdreiging komt ook vanuit Duitsland.

> Er ontbreekt een economisch narratief: geef een sterkere economische basis voor landbouw, diensten, infra, maken.

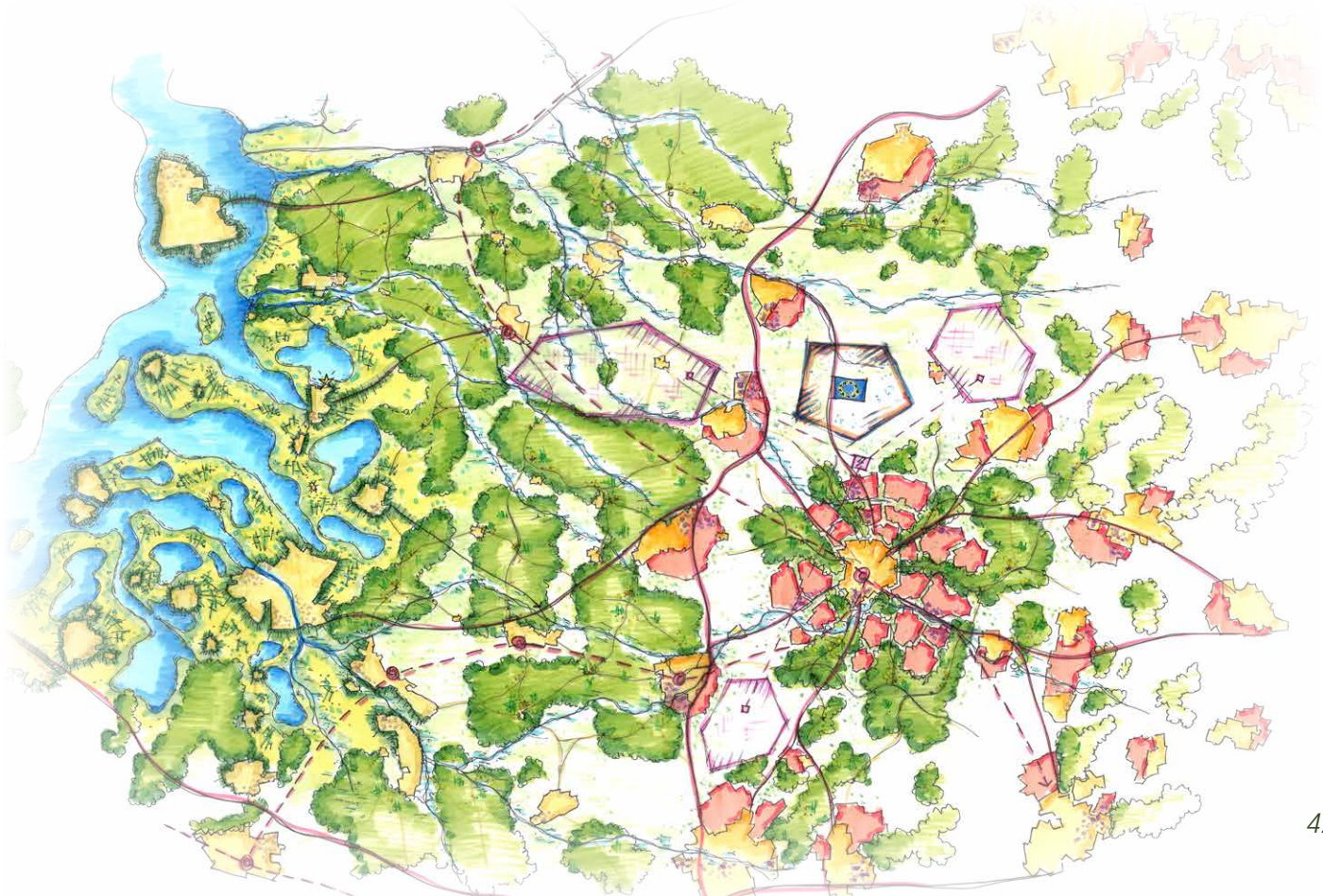

CENTRAL PARK

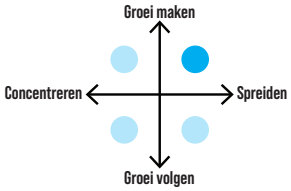

Het verhaal

De Achterhoek wordt economisch sterker door slim aan te haken bij vier omliggende stedelijke regio's (Deventer/Apeldoorn/Zutphen, Enschede, Doetinchem/Ulft, Münster), elk met een eigen economisch profiel (Cleantech, kennis en technologie, innovatieve maakindustrie, grensoverschrijdend). De Achterhoek positioneert zich als de verbindende netwerkregio, met een gedeeld landschap – het 'Central Park'. Dit landschap biedt ruimte voor nieuwe landbouwmodellen, recreatie en duurzame verdienmodellen, en wordt een vestigingsvoorwaarde voor bedrijven die rust en innovatie zoeken. Per 'windstreek' ontstaan thematische uitwerkingen in mobiliteit, energie en stedelijke ontwikkeling. De kracht ligt in het combineren van ruimtelijke identiteit met economische logica.hart van de Achterhoek. Hier is veel ruimte voor het ultieme cultuurlandschap met agrarisch toerisme, wijngaarden, recreatie en duurzame landbouw.

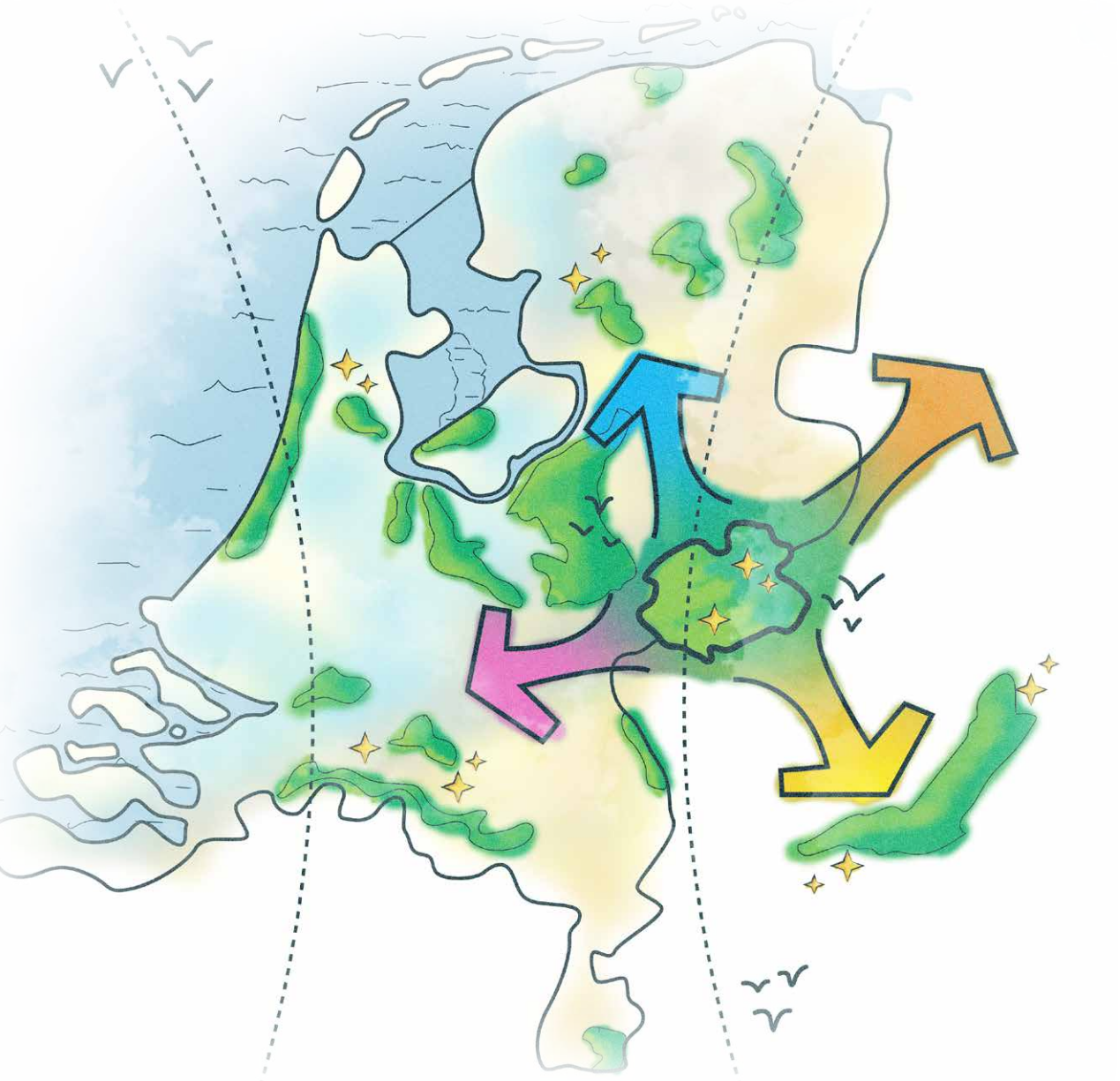

Algemene impressie

Dit scenario benadrukt verbinding en diversiteit en wordt positief ontvangen vanwege de focus op collectiviteit binnen een gedifferentieerde aanpak. Vooral de erkenning van de Achterhoekse innovatiekracht en de informele samenwerkingscultuur spreekt aan. Echter, er zijn ook duidelijke bezwaren; men vreest dat de onderverdeling de Achterhoek uit elkaar speelt en de regio als 'kleiner' neerzet dan nodig. De naam 'Central Park' en het ontbreken van een helder, overkoepelend kernconcept roepen verwarring en vragen op over het behoud van het unieke cultuurlandschap.

Wat bevalt

> De focus op "één Achterhoek" en het benadrukken van collectiviteit binnen differentiatie.

> Erkenning van de innovatiekracht van Achterhoekse bedrijven.

> De informele cultuur van samenwerken spreekt aan.

> Aansluiting van de onderverdeling op bestaande energielussen.

> Het idee van een verbindende groene zone als kansrijk.

Wat schuurt

> Zorg dat de onderverdeling in vier windstreken de Achterhoek 'uit elkaar speelt'.

> Het scenario wordt soms als te geografisch en te weinig economisch gezien. Dat wil zeggen: de vier windstreken lijken op de kaart logische clusters maar de praktijk is niet perse geografisch georienteerd.

> Er mist een helder kernconcept, zoals Brainport Eindhoven dat heeft. Een gezamenlijke koers helpt voor herkenbaarheid.

> Het scenario werd vergeleken met Calimero, waarbij de Achterhoek zich kleiner maakt dan het is door te 'lenen' van omliggende economische concepten.

> De term 'Central Park' roept gemengde gevoelens op; sommigen vinden het verwarrend of onwenselijk, omdat het cultuurlandschap verloren lijkt te gaan.

> Er is behoefte aan meer duidelijkheid over termen als stedelijk-economische concepten als 'cleantech regio' en over de concrete invulling van de Duitse kant van het verhaal. Wat ontwikkel je dan concreet?

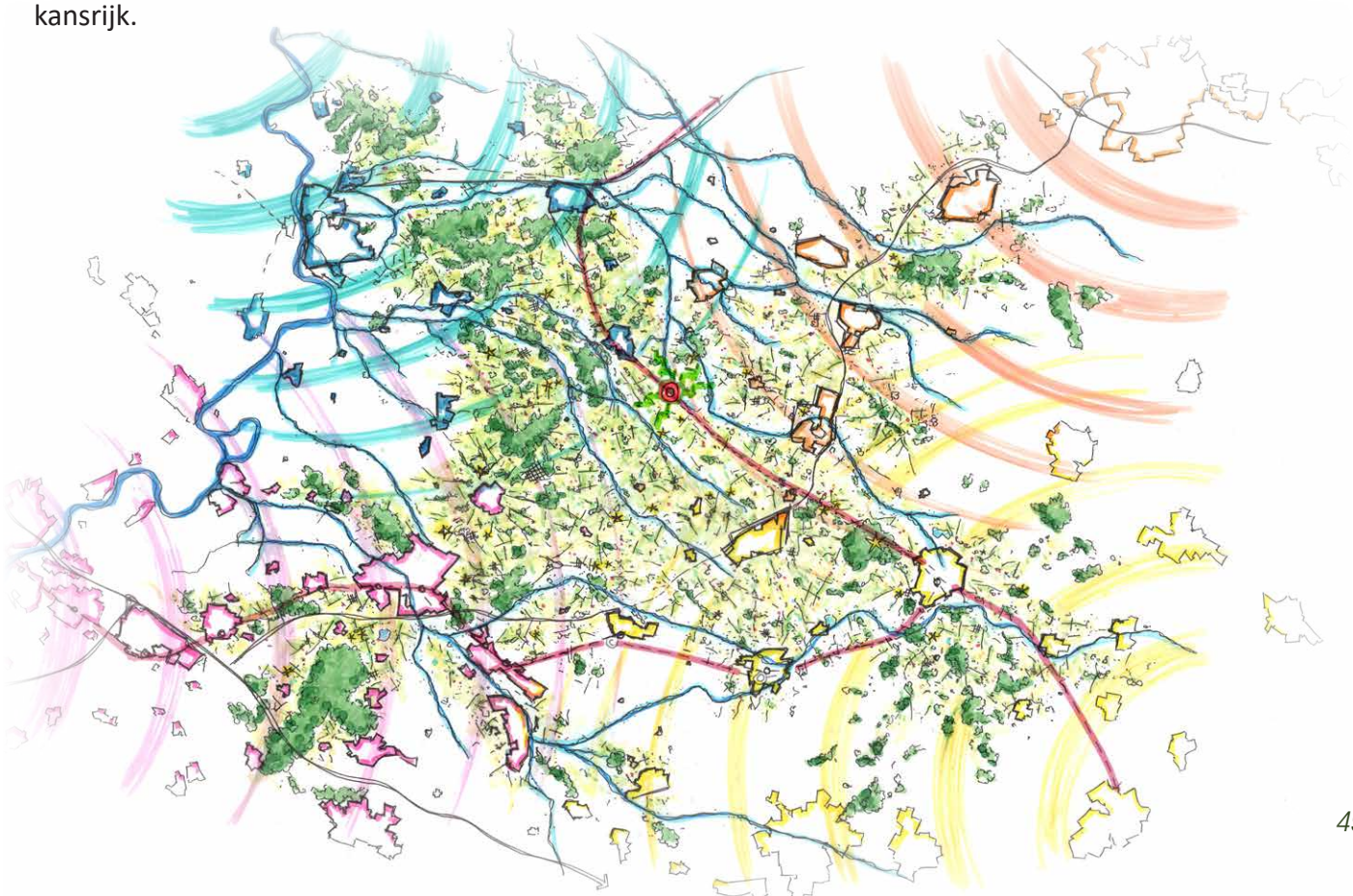

STEDENBAND

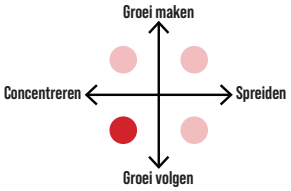

Het verhaal

In dit scenario is de N18 getransformeerd tot de A18, een volwaardige snelweg, aangevuld met een snelle treinverbinding tussen Arnhem en Enschede. Deze robuuste infrastructuur verbindt de Achterhoek beter met Nederland, Duitsland en België, wat nieuwe bedrijven en inwoners aantrekt. Dorpen langs deze 'band' groeien en krijgen meer voorzieningen; Lievelde ontwikkelt zich tot een cruciaal OV-knooppunt. Dorpen buiten de directe band blijven verbonden via snelfietsroutes en mobiliteitshubs. Het buitengebied blijft relatief ongerept, met rust, ruimte en natuur-inclusieve landbouw, verbonden door groene corridors die water vasthouden en een aaneengesloten stad voorkomen.

Algemene impressie

Dit scenario, dat mobiliteit als cruciale ontwikkelingsmotor ziet, wordt positief ontvangen vanwege het behoud van de Achterhoekse identiteit en de kansen voor economische en demografische groei. Het wordt als realistisch en een logische stap gezien voor de regio, met name voor het aantrekken van jongeren. Echter, de focus op één hoofdas wordt als te beperkt ervaren, met zorgen over de verdeling van de groei en de potentiële segregatie van dorpen buiten de 'band'. Er is ook kritiek op de economische onderbouwing en de milieu-impact van verhoogde mobiliteit en transport.

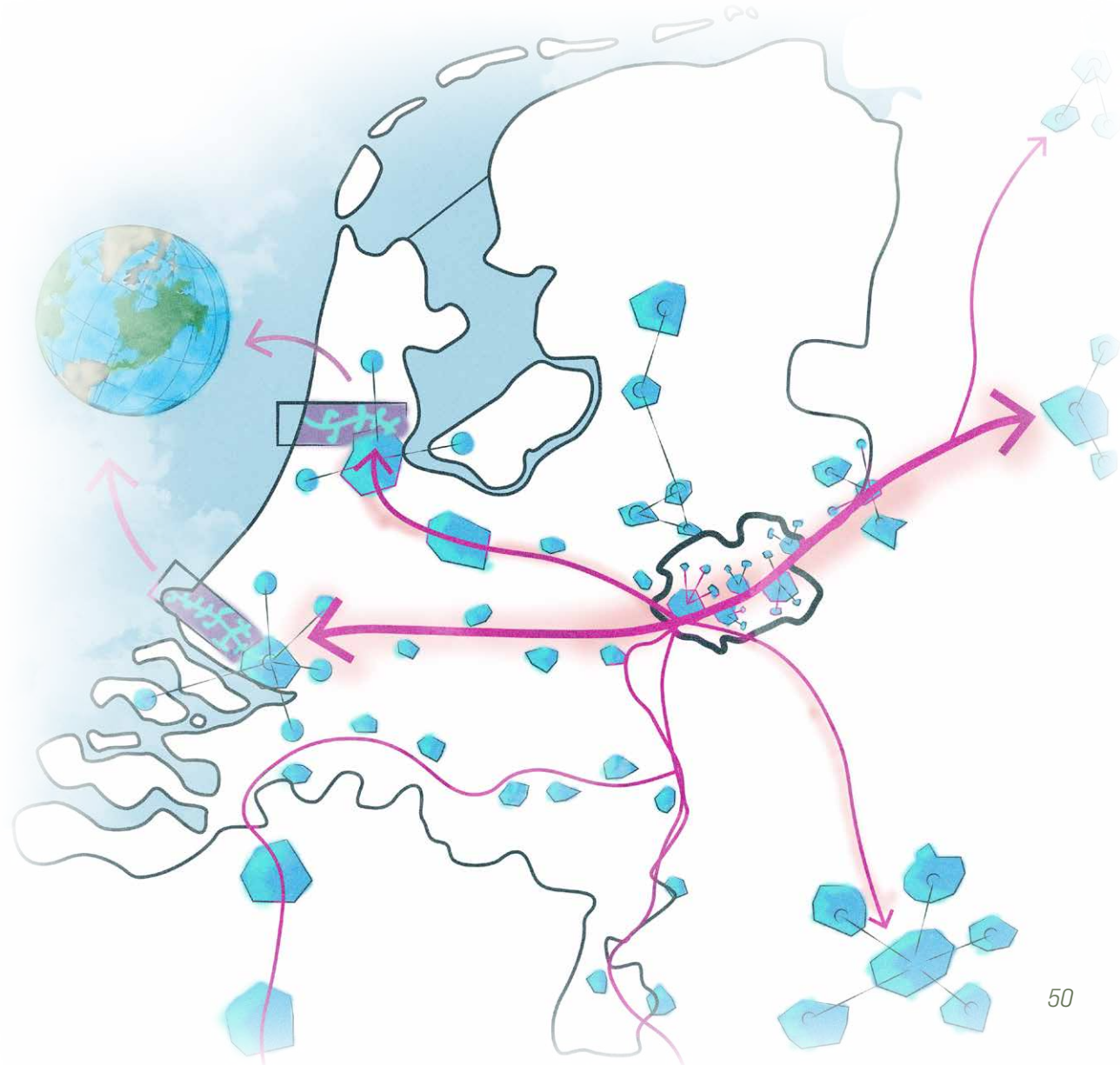

Wat bevalt

> Behoud van Achterhoekse identiteit, rust en open landschap wordt gewaardeerd.

> Duidelijke keus - in plaats van losse onwikkelingen (zonder samenhang) - wordt als prettig ervaren.

> Verbetering van mobiliteit als middel voor leefbaardere dorpen en aantrekkelijkheid voor jongeren.

> Een realistisch scenario waar de regio al naartoe beweegt.

> Potentieel voor economische impuls, werkgelegenheid en hoger onderwijs, waardoor jongeren blijven of zich vestigen.

> Investeren in OV (vooral Winterswijk-Zutphen) en op den duur mogelijkheid op voorzieningen te verplaatsen naar de groeikernen en deze beter bereikbaar te maken

Wat schuurt

> De focus op alleen de N18/A18 als hoofdinfrastructuur ‘klopt niet’; de A12-A3 en de A1 zijn ook belangrijke assen, en de verbinding met Duitsland mist.

> De logica van groei koppelen aan mobiliteitsinfrastructuur wordt bevraagd, gezien de toename van thuiswerken/digitale verbondenheid en daarmee afname van mobiliteit.

> Er is angst dat mensen de Achterhoek alleen als doorvoerroute gebruiken, of er wel wonen maar niet werken.

> Het scenario kan leiden tot ‘dode dorpen’ als deze niet mogen groeien en voorzieningen verdwijnen. Dit benadeelt specifieke gebieden zoals Bronckhorst en Berkelland.

> Een economisch plan ontbreekt, welke sectoren versterken en aantrekken?

> Het model past niet bij de Achterhoek omdat het onevenwichtig is; men wil kleinschaligheid.

> De weg kan ook een barrière vormen.

> Goederentransport door de Achterhoek is onwenselijk, vanwege gevaarlijke stoffen en beperkingen.

> Zorgen over overstromingen bij het meer natuurlijk inrichten van het watersysteem: het huidige systeem gericht op afvoer is niet voor niets ontstaan

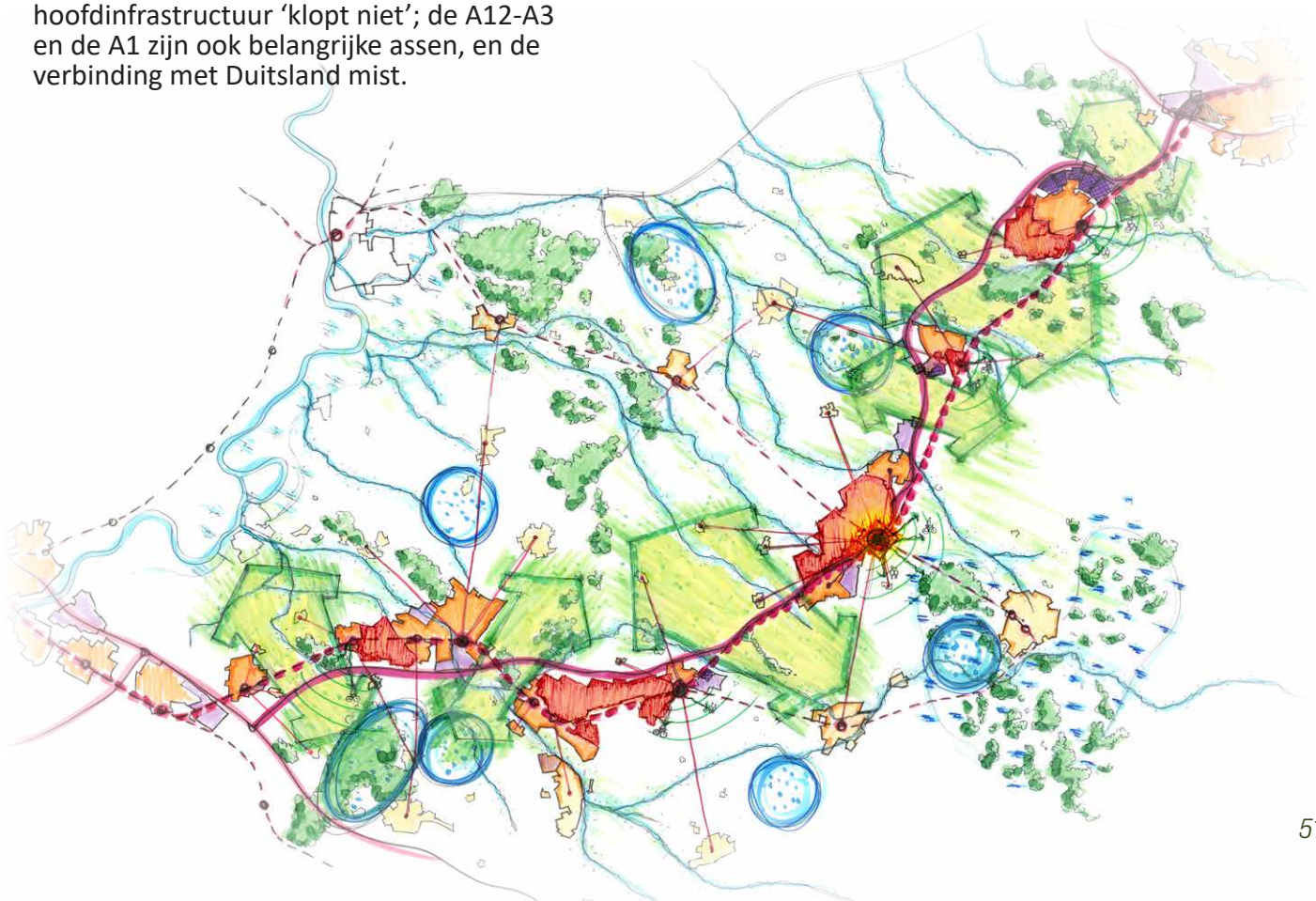

...VER VOORUIT KIJKEN

2050

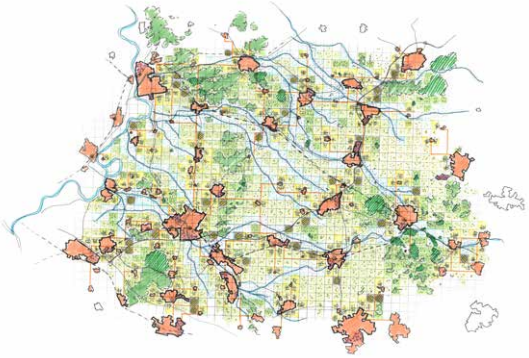

De achterhoek is in 2050 ...

Plek waar je wilt wonen, werken, recreëren

Klaar voor de nieuwe eeuw

Food destination van de wereld

Belangrijke regio in NL waar het unieke landschap en de sociale cohesie bewaard is gebleven

Balans tussen wonen, werken recreëren op orde is

Eigenzinnig en duurzaam

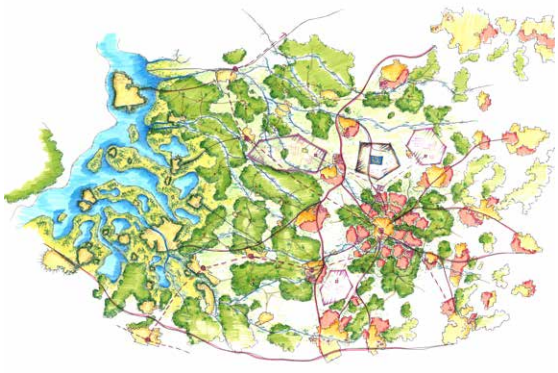

2100

De achterhoek is in 2100 ...

Veerkrachtige leefregio met regeneratief landschap en bloeiende gemeenschappen

De donkerste plek op aarde

Groene hart van de Rijndeltametropool

Balans tussen ruimte voor wonen, werken, recreatie

Een belangrijke regio in NL in relatie met het aangrenzende Duitsland en stedelijke regio's als Twente en Arnhem-Nijmegen